

UNIVERSUL LITERAR

ȘT. DIMITRESCU : ȚĂRANI.

An XLII, Nr. 33.

5 August 1926.

Lei 5.

Hexametrii nopții

Noaptea mă 'mprejmuie grav,.. Târziul, pustiu, tăcerea..
 ..Tremură două lumini par'că acolo departe,
 Singur cu inima mea trec pe cărările moarte.
 Tremură două lumini, oare, acolo departe?
 Câinii se-aud undeva. Colcăe ura într'înșil.
 Tremură două lumini, poate, acolo departe.
 O, de-aș-putea să-l ajung. Cine e oare pe-acolo?
 Focuri nomade ce ard cu vreascuri cu glume și cântec?
 Hau primitor unde-un pat așteaptă cu perina albă?
 O, de-aș putea să-l ajung. Pașii pe strade să-mi sune,
 Globuri electrice 'n șir, să văd, elocvente și juste.
 Calm legănând pe asfalt albastrele firelor umbre.
 Aș rătăci fericit pe uliți cu porți zăvorite
 Numai să știu că 'mprejur visuri se torc prin iatacuri.

Noaptea mă 'mprejmuie grav,.. Târziul, pustiu, tăcerea..
 ..Poate mi-e drumul greșit. Unde e nordul și sudul?
 ..Tremură două lumini, oare, acolo departe?
 Ca o busolă mă 'ndrept fără știre prin beznă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

EUGENIU SPERANȚIA

M A M E I

Cum dintre trestii, nufărul scântee,
 Vărsând zăpezi pe negre heleștece
 Și'n cupa-i ce se leagănă a lene
 Potir de frumuseți marmoreene,
 Ascunde-un vis pe veci neimplinit,

Tot astfel tu, din umbră te desfaci
 O! chip slăvit de nimfe și de vraci,
 Inseninându-mi gândul meu fugar,
 Cu scânteceri de aștrii ce dispar,
 Și legănându-ți visu 'n infinit!

Adesea, printr'a cerului palori,
 Cat umbra ta, ce lunecă sub nori;
 Sfiosul ram, pe-a lacului oglindă,
 Imi pare-un braț ce vrea să mă cuprindă,
 Iar trestii imi șoptesc cuvântul drag!

O! sfântă mamă, cer pe veci ascuns,
 In care vijelia vieții n'a pătruns
 Cu negurile triste și pustii;
 De când te-aștept la pieptul meu să vii!
 De când te-aștept, visând mereu în prag!

De voi cădea cu fruntea la pământ,
 Stejar, bătut de brumă și de vânt,
 De-oi adormi și negurile reci,
 Vor năbuși o inimă pe veci,
 De-asupra-mi, visul va fi cunună!

Putea-vor vânturi să răstoarne stânci!
 Să năvălească mările adânci,
 Alunecând, șuvoaie pe podmol,
 De-apururi n'ar putea din lutul gol
 Să-mi smulgă chipu'ți prins în flori de
 [Lună!

ART. ENAȘESCU

Sibiu

UN LAPSUS DE OPTICA

Seară se pogorâra calm, poleind edecurile pătate din etăcelul lui Fremleth, om de țifre în administrația financiară a unui târgușor pustiu, înmormolit în apusurile îngândurate ale Normandiei.

Optimist delirant, își alăturase sufletului pentru dumecearea nopților albe la care se angajă în chilioara de din dosul administrației, pe Leonce, notarul târgușorului, pervers fără rival, care nu-l dispensă de variate și multiple interogări, lipsite de vre-o însemnătate pentru amândoi, dar cu o alarmantă nuanță de interes fardat, cu privire la toate banalitățile serviciului, la dificultățile instalării, la gugușniile șefului, la conduta femeii acestuia.

Ajunș, controlorul îi remise... investiția cu tot accesoriul de lămuriri și scrupule. A urmat apoi, ca divertisment la muzentropia care îl copleșise, vizita bruscă a d-nei Ronauld care venea să-i predă inventariul gospodăriei biroului, observând în îndatorirea ce-și luase, o palidă emoțiune de un romantism suav. Îi depuse un suprap, de chei și se retrase lăsând pentru obișnuitul de Fremleth o nuanță de flatare oarecum a „orgoliului” său de slujbaş, pentru marea cinste de a-l fi cunoscut neîntârziat.

Dar pentru Dumezeu, aci e un supliciu în toată regula, strigă țanțoș Leonce la una din mese! Eu unul, ași propune pentru mâine o bătăie de potârniche!

— Oh, abea dacă pot să aduc arma la mână, și apoi dragă doamnă, nu știu cu ce ar putea contribui la înmulțirea senzațiilor mele, o vânătoare problematică?

— Fără indoială, trebuie să fie desigur, o altă vânătoare care nu face obiectul vre-unei... probleme și care totuși umple carnetul d-tale de victime... fără aripi! Ași pune rămășag, că optzeci pentru vânatul pe care cei reînțorși fără succes, îl plătesc destul de exorbitant la oraș, pentru a se fâli apoi, cu isbânda focurilor ce au tras în... gol; cu alte cuvinte alergii după potârnichele adolescenței!

— Tot atât de puțin mă tentează și vânatul acela!

— Atunci nu-ți mai rămâne decât... scriptele?

— Da, mai toată seara scriu, complectă Fremleth neînțelegând aluzia notarului.

— Scrisori de amor, de sigur; în orice caz un manual asupra dublei contabilități cred că nu, însinuă Leonce.

— Nici una nici alta, — ceva mai puțin și mult mai banal: fac versuri!

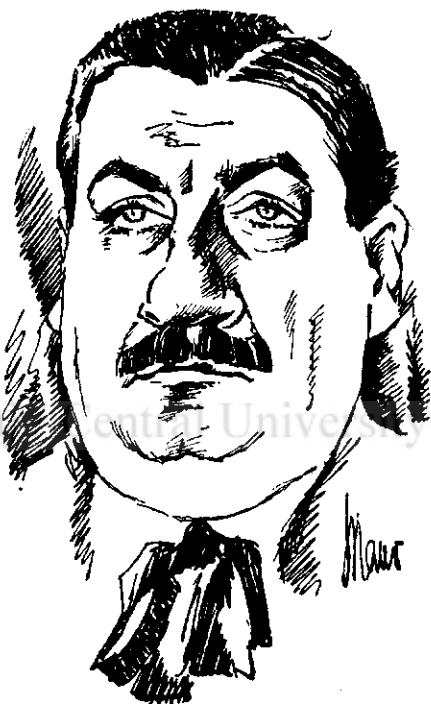
— Ești amoretat, țipă cu o nesăbuită satisfacție notarul; dar, dragul meu, schimbând muza în croimă, o poți cuceri și fără s'o amăgești cu rime goale; ba chiar poate că faci și pe descurajatul cu ele? Află însă că, în mintea celor mai mironosite, nu trăește altă preocupare decât ideea de a subjuga fără bilete dulci; atât numai că din această suveranitate perversă, își furnizează înși-le un soi de garanție a vanității lor bolnave, înfătușându-se prefăcătorie orice propunere, aparent indecentă, spre a se lăsa în urmă cucerită până la sacramentală dovadă a jurământului și prin care asigură aman-tului o pasiune „neperitoare"! Tanta e una și aceeași, procedeul variază însă, laș și meschin.

— Dar ați plecat dela o vânătoare de potârniche?

— Tocmai, pentru ca să nu mai privești în cazul „nostru” cesătura unei

probleme, cum privești în bătaia potârnicilor, îți dau un sfat: fereste-te de a fi stângaci cu femeia; numai ea are „dreptul” asupra acestui defect într'un început amoros. Dacă îi ieși înainte, o măhnești, deoarece nu-i lași prilejul să-și manevreze perfidia atât de necesară spre a te răsturna în speranțele ce ți-ai făurit; contrariu i te înfățișezi disgrațios. Află însă că, grozav se aprind când lași neterminată o primă declarațiune, în care cântă cu o aviditate felină, să întrevadă o intențiune amoroasă.

— Dar prea bine îmi pot face slujba și lipsit de astfel de succese și al căror rost, nu-l văd deloc în preocupările jutime ale d-nei Ronauld. Și apoi, limbașul ce-mi țineți îl socotese mai degrabă accesibil temperamentului ce aveți, cum și felului de viață ce sunteți ținuți să cheltuiți aci, întări cu mândrie Fremleth.

SARMANUL KLOPȘTOCK

— Nu ai observat nimic la predarea cheilor? Fii pe pace, la urma urmelor nu ești cel dintâi, și oșebit de asta, ar fi o gugușniie să invoci respectul ierarhiei, sau măcar sentimentul cavalerismului de coleg!

— Indemnul nu e lipsit de interes, dar nu ați lămurit care v-ar fi profitul în ipoteza, când tendința la care mă ademeniți s'ar împlini — cel puțin moral?

— Ba nu zău, nu ai găsit nimerit prilejul predării tainelor încuetoarelor? În orice caz, ai putea să te folosești de compania ei, în dumecearea versurilor cu care îi substitui vânătoria și amorul; e sentimentală și cred că ar fi un minunat schimb de versuri în cadența cărora ai putea lăsa să se strecoare ceva din dogoarea arșiței primăverilor ce inumeri! Afară de asta, alunecă spre înima ei, nu cred că s'ar prezenta tot sub forma drastică a unei... probleme de vânătoare, ca în cazul potârnicilor de adineaori! Durata reușitei, ar varia după... picioarele versurilor!

— Nu v'ași putea fi decât recunoscător, ripostă Fremleth cu un aer de gravitate comică, dacă ași avea convingerea că, obiectul ademenirilor dvs. ar fi, fie să mă afirm în îndatoririle slujbei mele, fie să-mi procure compania agreabilă a unei creaturi astfel descrisă; în amân-

două cazurile, nu ași întârzia să desăvârșesc preceptele dvs. având în plus și mângulirea de a vedea preocupându-vă până într'atâta, resemnarea mea în această ruină. Dar aflați că detest amorul soldătesc, preferind să merg precaut pe poteca ce îmi deschideți, în cazul când ași avea șansa să adun numai fructele ingeniozității reflexiunilor dvs. și cu ajutorul cărora să pot încununa temperamentul romantic al d-nei Ronauld. Dar, dacă prelegirile dvs. nu au alt obiect decât numai rostul unei conversațiuni banale, atunci ați avut de urmărit ispita unei încercări de a mă demasca în curtea ce eventual m'ași decide să fac d-nei Ronauld!

Fremleth rămas singur, se prăbuși pe canapea, recapitulându-și senzațiunile. Glasul limpede al d-nei Ronauld îl copleșea ca o toropeală lentă, bolnăvicioasă; își aminti apoi, cu o duioșie moleșitoare, pretextul cu care încercase să-i justifice predarea cheilor, atunci când la fereastră lui, târziu, noaptea, mai era încă lumină. — predare care, aparent ar fi avut ca legătură firească diverse lămuriri inerente serviciului care începea de a doua zi, și cu care, în fond, d-na Ronauld încerca să înlăture bănuiala. Totuși, în mintea lui se accentua puternic însuși pretextul și care nu putea fi altul decât tentativa unui început amoros, când dintr-o mulțime de slujitori s'ar fi găsit unul la îndemână, prin care să se „opereze” predarea cheilor.

Dar la spatele lui Fremleth doborât de frământările indoozii, țipni Madelaine.

— Ați ascultat în sală, doamnă strigă Fremleth mușcat de șearpe!

Dar pentru doamna Ronauld acest naiv protest nu era decât o alarmare care îl da de gol, înfățișându-l ca pe o jucărie a neroziei ei, de a face din vizitatorii rebeli, jertfe pe altarul perfidiei!

— Fii pe pace, reluă brusc Madelaine, am trecut în birou spre a vedea dacă... debutantul e la postul său. Notarul m'a spus că ești la postul aiurării, deoarece o clipă mai devreme plecuse de aci; în urmă, socotindu-mă cam azardată în cercetările mele am luptat din răspuțeri să-l fac să creadă că acest spionaj era lipsit de orice interes și am alergat să te văd cum visezi!

Și conținând aproape sufocându-se:

— În schimbul acestui interes ce-ți port, n'ai să ocolești a mărturisi că ai fost prevenit în contră-mi. Leonce e un ipocrit. Haide, la cărciuma unde lei masa sunt și alte calendare care nu se obosesc a cleveți pe socoteala mea! Jură-mi că cel puțin nu-i ascuți, dacă nu te simți în stare să-i dejugi în bărfelile lor, fără să ai însă aerul că mi-ai lua apărarea!

— Jur, izbucni Fremleth acoperindu-i palmele cu sărutări.

— Ah, dar ți le împrumutasem pentru cimentarea dovezii, ștregarule, țipă Madelaine cu o spaimă simulată! Ar fi de dorit să-ți îndid unde trebuie să înceteze elanul d-tale și care nu este altul decât locul de unde trebuie să apară umbra șefului d-tale și a suveranului meu.

— Dar ce găsiți de înfierat într'un bief sărut, care nu a avut alt rost decât acela de a împrumuta amploarea solemnității jurământului ce mi-ați împrumutat — îngăimă Fremleth.

Dar Madelaine nu-l auzea. Se răsfoia însă-și, fără a da cea mai mică atențiune mișcărilor lui.

Apoi apucându-l de mâini și târându-l spre dormeză:

— Haideți șezi, uite colea... să-ți aud dorința!

D. GIHAȚA : PE MALURILE DUNĂRII

— Aceiași naivă și cinstită întovărășie, din cele ce de atâtea ori mi-ai îngăduit!

— Ooo!... Stăm bine, nici că mă așteptam, țipă Madeleine; 99 la sută șansă pe ziua de azi, de a nu te servi, din moment ce-mi recunoșcuși îngăduința; de data asta fii generos; astăzi seară, nu!

— „Ba da, ba da, — izbucni Fremleth cu frenezie — de ce nu și astăzi seară? suavă Mady? acolo în tovărășia miremei de calomfir, când și când discreți aiezmuță de argintul stropit de luna care ne urmărește cu privirile uimite ale ciobanului ei; acolo Mady adorată, unde băbăile inimii se iau la întrecere cu scrierile stelelor; acolo, în resemnarea naturii, unde găsim semănate prin ierburi, toată podoaba ei măreață și în ghirlandele căreia te înveși tu, tu și numai tu, acolo unde...

— Ah, iar predici! Bine, bine... fie așa cum zici, haide, dar... numai astăzi seară, nu! Știi prea bine, dragul meu, cheltuețile exorbitante ne-au silit să ne ducem calabălăcu într-o altă văgăună, Ralph pleacă astăzi seară să aruncească o altă locuință! Haide, curaj! Fii cuminte și cere-mi astăzi seară mai puțin, pentru că într-o alta, să ai dreptul la mai mult!

Și d-na Ronauld se prelînse ușor, cu gesturi de efuziune duioasă, din brațele frânte de durere ale lui Fremleth, în vreme ce, o ușoară rezistență făcând să tremure fereastra, după care se ivi brusc chipul hidos al vagabondului Madard privind zănat în ouprinsul odăii, fără a distinge monștrii lui Fremleth; apoi sărind se năpusti spre birou, forțându-i cutăile, ceea ce trezi pe Fremleth din topeala reveriei.

— Ah! Nici o vorbă, scumpe domn, mă dau păgubaș și atâtea tot, șopti răgușit hoțul cu un deget pe buzele înămolite în stuful jumului al mustăților! O zi anostă pentru bietul meu pântec hămesit de flămânzenie, anostă și seacă ca și ironia, ca și șansa d-tale!

Fremleth continuă să privească pe cerșetor, buimăcit!

Dar el mormăia:

— Flămânzenia aduce pe lup spre staul, ba de cele mai multe ori spre sălașele oamenilor! Cerșitul a ajuns o o-

cară! O concurență îndrăcită, pe viul Dumnezeu! Până și azi când socoteam că zorile aveau să-mi anunțe o zi bună, nu a fost decât o amăgire!

— Dar cum ți-ai ales tocmai seara asta?

— Hei! răcni Madard cu însuflețire, planul era făcut din vreme. Nu de puține dați, te-am văzut împărțind splendoarea amurgului, cu amorul și cu... D-na Ronauld, femeia veneratului „nostru” controlor. Dar uite, vezi, dracu să mă ia, azi mi-au mers toate anapoda și pace! Ah cu ce foc se mai îngheșuiau unul într-altul, Doamne, mai să te dogorească, nu altceva! Tot un domn, așa ca d-ta, dar... deosebirea mare a fost că nu erai d-ta; altfel ce rost mai aveam eu aci? Asta am văzut-o ceva mai târziu și... neghibie, l'am luat drept d-ta! Iată și guguscinții mei, mă gudurai eu; deci preocuparea era din cele mai gingașe ca să-ți mai fi dat răgaz să te gândești la comoara statului! În orice caz, nu te-ai fi putut lipsi cu uva cu două, de deliciale acestei nopți încântătoare, tocmai așa de grabă încât, să nu am eu vreme să... operez.

— La urma urmelor, scumpe domn, trădarea e pentru amândoi, observă flegmatic cerșetorul.

— Ai fi putut încă prea bine să te înșeli tot atât de amar și în privința acelei tovarășe, semănând-o? adaugă Fremleth așteptând cu lăcomie vre-un gest de îndoielă din partea vagabondului.

— Oh, nu scumpul meu domn, ferească D-zeu, obiectă Madard cu o certitudine desgustătoare, dar cu un aer de profundă desamăgire, care mărea durerea lui Fremleth, împietrit cu arma în mână! Dela prima aruncătură de ochi, — ochi de cleptoman flămând—i-am cunoscut îndată tremurul ușor al buzelor tăiate scurt și fulgerarea verigelor de aur, în urechile-i aprinse de jurămintele omului care o înșoțea! Toată neghibia mea e că n'am luat seamă în deaproape aceluiași Domn! Altfel așa fi avut mare bucurie de a te fi scutit de această vizită nefolositoare.

— Eși, urlă îndurerat Fremleth, agitănd nesăbuit un revolver smuls în pripă din teancurile de pe birou și care îl stânjenia grozav.

— Dar unde dracu mă trimiți? Nu am băgat în gura asta pustie, de erii, D-zeule, fii bine laudat, — se tângui vagabondul înălțându-se uluit.

— Pleacă, fugi, piei, răcni Fremleth cu palmele la ochi, scăpând în pălăria inoportunului informator câteva parole.

Și Madard văzând pomana în zdrențele-i puturoase, se îndreptă spre fereastră, adâncindu-se în noaptea bronzată de vâpaia lunei.

Fremleth frângându-se pe scânduri, sbiera sufocându-și disperarea în suspine convulsive.

— Dar cu o condiție, rânji din senin Madard reîntors: e o bucăfică și jumătate Madeleine asta „a noastră” zău așa! Păzește-te, luând din vreme măsurii! Nu ești numai d-ta, pe legea mea! Fără d-ta și tot mai rămâne ca să zic, trei: legitimum, comisul casei de editură și d. Leonce, notarul, sfârși vagabondul rostogolindu-se în noapte.

Dar Fremleth nu-l auzia continuând să aiureze de pe podelele pe care rămăsese prăbușit.

Într'un târziu putut să suspine:

„Am fost fără să știu instrumentul unui „capriciu, în care aveam să înlățesc ridicolul până la paroxisim! Cu ce am păcătuț în pornirea mea nebună? Și apoi ceea ce a fost iertat altuia, la mine s'a înlățit ca imposibil. Ah, sceleratul de Leonce, care imi jnoa atâtea predici de iubire, vărându-mă cu sila în mrejele „curselor întinse de amândoi!”

Și înlățându-se:

„Desigur, strategia a avut de scop a se găsi în neghibia mea, paravanul legăturilor lor mărgave!”

„Apoi delirant, consolidându-se:

„Trandafirul îmbibat de mireasma adormitoare, pierde din farinsecul istețimii petalelor când, prea mult ademniți de noblețea lui, într'un elan de galanterie nesăbuită față de tovarășa care ne însoțește, îi cercetăm mlădița cea mai fragedă, pentru a-l simțge! Acolo stau pătate fețele cari îi susțin gingășia și cari opun rezistență nămicindu-se avântul. Totuși inocenta floare va rămâne ca o cinică și neînțeleasă ironie, stigmatul senzualității în materie de dragoste, spre slăbiciunea tuturor naivilor de teapa mea, iar nețelnicia tovarășe va sta neclintită la postul ei de perfidie, urmărind până la sfârșit prăbușirea victimei!”

Dar Ralph Ronauld, îi curmă brusc indignarea, strângându-i mâna frenetic, preocupat, aproape distrat:

— Cheltuețile, cheltuețile enorme dragul meu, m'au decaivat nu altceva, ci cum însă, am înemerit un kuib! Dar apropo neînșorule, știi că ești insuportabil cu atitudinea d-tale. Bine, dar sper că nu ești hotărât să te imbecilizezi în văgăuna asta? Osebit de asta, nevastă-meu, mi se vaifă că o sugrumă urâtul și drept să-ți spun, face mereu aluzie la impolitețele d-tale, lucru la care mă asociez și eu! Dar pentru D-zeu, cel puțin să nu vii să o cunoști, măcar? Haide, este încă momentul să mă descurci de dandanaua asta!

Apoi extrem de aferat!

— Iată astăzi seară prânzim cu toții; cam deranjat dar ne vei erta. Dar știi, fără ceremonie; altfel ar fi să nu mă pot primumăra printre intimii d-tale; ne-am înțeles. Trebuie să te vestesc însă, spre a te pune oarecum, la adăpostul vre unei neplăceri ce ți-ar putea crea eventual cercul nostru. Olt cercul nostru, care altul în prăpastia asta? Notarul care crapă și el de urât ca și noi, și comisul voiajor cu care iei masa, Madeleine va fi încântată; îi plac grozav vizitorii palizi!

— Poate... știi eu... în orice caz, v'ași

DAIMONION

VIII. NESCIO QUID

H. v. Stein în a sa istorie a esteticii arată cu o bogată documentare emanciparea crescândă — în veacul al optisprezecelea — a criticii artistice de subtracționalismul naiv al marilor clasici. Critica clasicismului francez angajată din răspuneri în lupta luminoasă împotriva întinericului și în aceeași măsură obsedată de idealul clarității și al precisiunii, se complăcea într'un superior dispreț teoretic față de toată acea turbure drojdie sufletească numită imbolduri, emotivitate, instinct. Chiar și în cunoașterea sensibilă filozofia timpului încerca cu tot-dinadinsul să nu vadă alt decât un grad inferior și caotic al „gândirii”. Clasicii credeau că arta își dobândește prețul prin aceleași însuși de lucidă intelectualitate prin care și-l câștigă cugetarea deopildă. S'a bănuie în această rătăcire teoretică o influență a cartezianismului asupra criticii artistice și literare. Trebuie să spunem, cu o apăsare deosebită pe fiecare cuvânt, că rolul înrăuririlor de obicei se exagerează în toate cercetările ce se fac, și aceasta din pricina metodelor de investigație prea „cauzaliste” și prea „genetice” de până acum. E adevărat, critica clasică a acceptat și criteriul și terminologie carteziană, dar ne întrebăm: oare asemănarea în discuție nu e mai mult de stil decât de directă influență? Asemănările dintre gândirea, arta, critica artei, — în cadrul aceluiași stil de viață, nu știm să le atribuim unor înrăuriri trecute dela una la alta sau mai curând unor identice porniri inconștiente cari le străbate pe toate deopotrivă. Și e neapărat o întrebare ce ar merita să fie desbătută, dacă înrăuririle, cele evidente ar mai avea loc în cazul că n'ar exista identitatea de structură și de dinamică culturală a epocii. Filozofia stilistică de azi cu perspectivele ei, abia atinse de câțiva ochi, ne îngăduie să vedem multe lucruri mai altfel decât le-au putu, vedea înaintașii, și de astădată H. v. Stein. Dar revenind la subiect, cercetătorul, despre care vorbim, își poate cu toată dreptatea numi a sa constatarea împletită cu toate detaliile istorice cu puțință, că în veacul al XVIII-lea interesul estetic a trecut dela „unitate” la „multiplicitate” și că odată cu emanciparea de subtracționalism se lămurește conștiința insuficienței determinărilor încercate până atunci asupra artei. Tot mai mult în critica artei elementul imponderabil și pitoresc, intuiția și emotivitatea, dincolo de precisiunea și claritatea noțională, își accentuează relieful și se

vorbește cu tot mai aprigă insistență despre un „nu știu ce” care ar face farmecul artei, despre un „nescio quid” prin care arta spre deosebire de cugetare își cucerește adevărata valoare. Acest element imponderabil al artei devine un dublu nescio quid prin aceea că deoparte nu poate fi determinat, de altă parte și prin aceea că geneza sa din geniul artistic e tot atât de neînțeleasă. Acest „nescio quid” intră fără de a fi numit și în ceea ce Kant a definit ca „idei estetice”. Și același „nu știu ce” al artei devine pentru bătrânul Goethe un ce „demonic”. El spune lui Eckermann: „În poezie este în adevăr ceva demonic și indeosebi în cea inconștientă care întrece atât intelectul cât și rațiunea, și care din pricina aceasta mișcă așa de mult. Ceva asemănător se găsește în gradul cel mai mare și în muzică. Ea plutește așa de sus că nici o minte nu o poate cuprinde și se desprinde din ea un efect care stăpânește totul și de care nimenea nu e în stare să-și dea seama. De aceea cultul religios nici nu se poate lipsi de ea” (Gespräche mit Goethe, Eckermann, III, 207 Recl. Tot Goethe a spus că o poezie frumoasă se face așa cum o mamă face un copil frumos. Adică — nu se știe cum. Inconștientul a jucat un rol remarcabil în estetica lui Goethe. El atribuie o creație

inconștientă ca obârșie și indefinibilă prin noțiuni ca structură — în întregime sau cel puțin în parte demonicului. Vraja poeziei și a artei e de origină demonică. Goethe se salvează cel puțin cu un mit acolo unde contemporanii săi de toate vârstele nu vedeau decât un „nu știu ce”.

În citatul de mai înainte se vorbește ca și când demonicul s'ar manifesta în artă direct și nu prin mijlocirea creatoare a artistului. Ori acest mod de a vorbi e un simplu mod de a vorbi. În realitate poezia reflectează demonicul manifestat în creator. Poezia ia deci parte la acest demonic, ca umbrele din peștera lui Plato la existența și ființa ideilor ce trec pe la gura poeziei. Avem și aici de a face cu un fel de „metexis”, de „participare” a lucrului, a rezultatului, a faptei la calitățile superioare ale izvorului. Citind cu atenție (și mai ales cu grija de a integra gânduri infinitesimale) tot ce a spus Goethe despre poezie — te convingi fără greutate că pentru el poezia, deși nu se reduce în întregime la elementul demonic, e totuși poezie imponderabilă în primul rând în virtutea acestui element. El are și aici meritul de a fi găsit o expresie mitică pentru un lucru în pragul căruia alții s'au oprit cu o nedumerire deconcertantă. Ne miră numai că îndeobște în lucrările ce și-au luat sarcina, să analizeze ideile estetice ale lui Goethe se trece așa de ușor peste mitul demonicului.

LUCIAN BLAGA

ruge să vă ticnească petrecerea, dacă vre-o întâmplare m'ar putea împedeca!... — Întâmplare? Mironositul, nu-ți mai dau răgaz întâmplările și femeile! Haide, Madeleine insistă și cred că nu ar fi cavaleresc din parte-ți!

Insistența Madelenei! urlă Fromleth după plecarea morocănoasă a controlorului.

Apoi recules cu o îmbărbătare falsă, silită:

— Hotărât, m'ași fi sâstisit curând cu risipa atâtor grații, dacă nu le-ar fi temperat din când în când și notarul!

Floarea lui Sânzien

de RADU GYR și N. MILCU

— Actul I. — Țara Gâzelor. —

ȚANȚARUL MARACINE

Oh, meștere Răgace! Am fost bătut de grindeni
Și ud, izbit de moarte, am leșinat pe-un spic.
Și totuși, pornii iarăși pământul să-l despice!...
Mă ospătai cu ziuă, cu soare, cu polen,
Cu setea'n gât gonita-am spre Floarea lui Sânzien!
In darn „mătasa broaștei” părea că mă îndreaptă.
Incremea, mirată, chiar linită înțeleaptă!
Și nici bănuții galbeni din balta amurgită
Nu cunoșteau cărarea spre floarea îndrăgită!
„Și după timp de trudă, amăgitor și șters,
Aduc zădărnicia spre care-atât am mers!...”

STRAJER-RAGACE

Dar floarea minunată trăește... este totuși —
Cu mult mai depărtată ca florile de lotuși!
Se zice că-i minune...

ȚANȚARUL MARACINE (neîncrezător)
De unde știi?... Mi'mparte!

STRAJER-RAGACE

De nu ar fi minune n'ar fi așa departe!...

ȚANȚARUL MARACINE

De, poate e'ai dreptate!

STRAJER-RAGACE

Sărmanul nostru Donu!
Nimic nu-i mai prieste... Nici cel mai dulce somn
Pe cea mai albă floare... nici sucu'îmirezmat...
Posac, își ține capul pe-o aripă răzmat.
„In darn i se aduse cea mai frumoasă găză,—
Nici n'a vroit s'o vază, nemai putând să răză...
(arătând munca.)
Belșugul a fost darnic... Va fi un an din plin,—
Dar pentru „el” tot darul, e-o frunză de pelin!...”

ȚANȚARUL MARACINE

Și dacă te'ntr'ebi bine: „de ce?” — Pentru un vis!
O floare 'nchisă vecinic de-un drum pe veci închis...
Un dor!... Și ce e dorul? — O rană-a seurtei vieți!

STRAJER RAGACE (zâmbind)

Zii, -- tot poet?

ȚANȚARUL MARACINE

Dar cel mai hazliu dintre poeți!

(Pauză)

„De-ași fi știut, atuncea când m'a trimis Sânzien,
Să cat în lume floarea cu'nmirăzmat polen, —
Că am să țin pe drumuri zadarnicul de mână,
Nu mai porueam...”

(Trântorul sforăie la umbră)
Tot doarme?—

STRAJER RAGACE

Mereu... De-o săptămână...

ȚANȚARUL MARACINE

Zău! I-ași fi fost mai bine acestuia tovarăș.
Și-acum, te las, străjere!

(Trece în scenă. Răgace rămâne de strajă)
STRAMOȘUL GREIERILOR (care dela ridicarea cortă-
nei, stă lungit la umbra unei păpădii, jărâind din diblă
și cu o ploseă alăturca, îl zărește :)

— Hei, te-ai întors?...!

ȚANȚARUL MARACINE

Da, iarăși!

STRAMOȘUL GREIERILOR (cu chef)

Cu bine și noroace!
Te fă, cumetre încoace
La umbra păpădiei,
La jarul veseliei!
Privește ce mai ploseă și ce argint de strună!
(Țânțarul se așează)

ȚANȚARUL MARACINE

Tot nu te lași de chefuri?

STRAMOȘUL GREIERILOR

Ei bravo, asta-i bună!...

(Cu alt ton)

Ei?... (îl întreabă din ochi)

ȚANȚARUL MARACINE (grav)

In zadar!

STRAMOȘUL GREIERILOR

Nici vorbă!... Păi uite-ai cea creieri!

Când spune-o vorbuliță strămoșul ăstor greieri,
Inseamnă că e vorbă!... Nu flueraț deșeri!
„Chiar ieri — da ieri — pornisem spre voevod să-l cert,
și m'a oprit lăcusta... Cum, el care-i cu cap,
Să creadă'n basme de-astea ce'n mîntea mea nu'ncap...
I-a cășunat pe-o floare și vrea, morfiș, s'o aibe!”

ȚANȚARUL MARACINE

Hei, rănile iubirii!...

STRAMOȘUL GREIERILOR

Ce rani? Acestea-s zgaibe!

Ce floare? Ce iubire? Ce rană, ce dureri?

Nu are ce s'aleagă de-i arde de muieri?

ȚANȚARUL MARACINE

Iubita însă-i una!... Ți-o spun și eu mai taică!

STRAMOȘUL GREIERILOR (indignat)

Cum, nu cumva și ăsta iubește-o fântăroiacă?...!

(Amurgeste. Sună tălângi de isprăvitul muncii. Vecer-
niază. Albinele, muștele, găzele, se ridică dela războaie și
fusuri, plecând în pălcuri. Trece greierii, cu furci pe u-
meri, trec iurucile, albinele se îndreaptă spre stupuri.
Trântorul doarme înainte. Treptat, somnul se pierde. Trece
pălcuri întârziate).

ȚANȚARUL MARACINE

Te uită, păpădia cum prinde seara 'n crângi!...

Ei, nu-ă frumos, cummate?

STRAMOȘUL GREIERILOR

Și-acum se aud tălângi.

ȚANȚARUL MARACINE

Războaiele tăcără din cântecul mătasei,
In pălcuri muncitorii se duc spre prispa casei...
(Vecerniază un clopot)

I-ul BONDAR (din scena I, altuia, cu care e la braț :)

Ce zici? Infrăm o clipă în han, la gândăcel?

Are-un rachiū năstrușnic de suc de mușătel!...

II-lea BONDAR

Eu drept să-ți spun, am milă de bietul voevod!

Iubirea lui e mare!...

STRAMOȘUL GREIERILOR (care l'a auzit)

Un lujer fără rod!...

ȚANȚARUL MARACINE (cântă)

Lemn de soc ce se 'nmlădie

Dragostea-i o păpădie!

Cum o suflă, zboară 'n vânt,

Floare neagră de pământ!...

(Lăcusta reintră însoțită de Bărgăunele sfetnic)

BARGAUNELE SFETNIC

De nu mănșel acesta-i țânțarul!

ȚANȚARUL MARACINE

Bărgăunul!

Sofut!... A, și lăcusta!...

BARGAUNELE SFETNIC (cântând în intimitate)

Aflat-ași?

ȚANȚARUL MARACINE

Nu... Nici unul!

LACUSTA

Ei, uite și țânțarul! In brațe să te strâng!

Ce-i nou?...!

ȚANȚARUL MARACINE

Nimic...

LACUSTA

Tiii! Drace!...

ȚANȚARUL MARACINE

De unde vii?...!

LACUSTA

Din crâng...!

M'am plictisit de greer, El crede că'n iubire
E numai cântec glumă, o bouă de mănădire...
Lăcustele ca mine vor altceva: vor aur
De grâne coapte; — atuncea bărbatu-i un tezaur!
Sau, vrem mătasea couplă a holdelor de grâu
Să ne'nelim cu dâns, — și s'o mănăim!...

BARGAUNELE SFETNIC

Desfrân!

grăești aci surtă cu mîntea ta îngustă...!

Vrei să cunoști iubirea?...!

STRAMOȘUL GREIERILOR

Lăcusta tot lăcustă!!

BARGAUNELE SFETNIC

De vrei să știi ce poate iubirea, ia aminte!
 Privește colo crinul.. In albele-i vestimente
 La umbră, doarme prințul grădinei Sânzien...
 Pe-o pernă de petale umplute cu polen;
 Prin vis, strângând sârmanul la pieptu-i o stamină,
 Și picură pe aripi mărege de lumină...

ȚÂNȚARUL MARACINE (inspirat)

E mișcător voivodul!... (cu alt ton :)
 Ași vrea să scriu ceva...
 (Scrimd)

„Iubirea mea 'nșelată pentru-o femeie ca...

LACUSTA (glumind)

Să nu fie ca mine... (încet :)

Sau poate-i un pretext

Ca să devin geloasă ?

ȚÂNȚARUL MARACINE (scriind)

Adăogăm în text ?..

(declamă :)

Iubita mea conia
 Cu toți sântem la fel.
 Mata ești o lăcustă
 Iar eu, un anofel!
 Dacă te prind în haltă
 Te-oi scoate fără lustru
 Și ai să tremuri toată
 Casa sunt eu : palustru!
 Cu ființa-mi fățândă,
 Ț-ț.. de te-am iubit,
 Să-ți.. Ț-ț-adiuci aminte
 De scum, pu-mi fățait !..

BARGAUNELE SFETNIC

Lăsați cochetăria sau ștergeți-o de-aici!
 Hei, găze-albine muște, lăcuste și furnici,
 Se inserează... Craiul din floare doarme dus!
 Când s'o trezi surate, ce-o să avem de spus ?
 De floarea lui cea dragă, aflat-ați ? Călător
 Nici un bondar nu dete de floarea-florilor ?..

ALTUL

Eu, nu !..

ALTUL

Nici eu !

ALTUL

Degeaba o căutam, să știți..

(O dără de lumină se strecoară prin iarbă)

BARGAUNELE SFETNIC

Ei ce-ați rămas cu toții așa înmărmuriți ?

CORUL GAZELOR (de afară)

Gâzelor, să tacă orice svon
 Sfânta rugă 'ncepe pe amvon !
 Fluturi de cristal și de polen,
 faceți rugă pentru Sânzien...
 în genunchi plecați-vă albine,
 Rânile din piept să i s'aline !
 Roagă-te fierbinte mică găză,
 piară plânsu-i, ca din nou să răză !
 Gâzelor, să tacă orice svon
 Sfânta rugă 'ncepe pe amvon !..

O ALBINĂ (cântând departe :)

Priviți, priviți surate : potop de raze mici
 Prin tufe se agată ! Ce-o fi ?..

RAGACE-STRAJER (vestind)

Un licurici !

(Licuriciul-Crainic, năvălește în scenă, în penumbră, e
 singura lumină. Alți licurici mici se aprind prin tufe)

LICURICIUL

Călare pe o rază de-argint călit în lună,
 Sânt cea dintâi făclie în seara asta... Eu
 Mă 'nchin la toți și toate, curteni, cu voe-bună.
 Viu de departe... Drumul, nemăsurat de greu,
 L'am străbătut ca gândul — și totuși mergi din zori !
 Cătreai atâtea adânci păduri de flori...
 Trecuri un fir de apă ce coase iarba în vale,
 Am lunecat de-a, dura, pe-o răpă de petale,
 Zburai pe șes, pe dealuri, prin zarea împânzită
 Și-am stat să dau, în luncă, luceferii prin sită !
 Așa că'n fața voastră, sosese întârziat.
 Sunt crainic Libelulei !

TOȚI (uimiți)

Sosește la palat ?

SANZIEN (trezindu-se)

Vreau floarea... Unde-i floarea ? Tu cupă de polen...

— BARGAUNUL SFETNIC (gâzelor)

Tăcere !

SANZIEN

Spune : unde e floarea lui Sânzien ?..

BARGAUNELE SFETNIC

Cum ? geme'n vise prințul, — sau s'a trezit în cupă ?..

SANZIEN

Tu, crin, potiru-ți strânge și'n tine mă surupă !
 Să nu mai simt lumina nici gândul meu pe drum...
 Cînt'un potir de floare, îngroapă-mă de-acum !

BARGAUN SFETNIC

O !.. Sânzien, voivoade cu aripe de smălț,
 Te-ai deșteptat din vise ?

SANZIEN

Aș vrea să mă înnalț

Cu soarele de-odată — dar cad și gem, și plâng !

BARGAUNUL SFETNIC

Ce vrere ai, voivoade ?

SANZIEN

O ! Sfetnice, mă frâng !

..Trimesu-ți-ai bondarii, și-albinele, ostașii ?

Să alle țara floarei ?.. Nu i-ați trimes ? (cu ură :)

Vrășmașii !

BARGAUNUL SFETNIC

Ba da, mărite flutur, în fiecare zi

Se duc spre miază-noapte, spre apus, spre miază-zi,
 În zări de-argint, spre soare, alți licurici, alți fluturi...

SANZIEN (cu desuădejde)

Și n'o găsece ?

BARGAUNUL SFETNIC

Nădejdea, — Mărite, — să nu-ți scuturi !

(Dăre de lumină fulgeră în iarbă)

LICURICIUL (sătând în iarbă :)

Alaiul Libelulei !..

BARGAUNUL SFETNIC

En bănuim că vine...

Hei, — de-ar voi voivodul s'asculte și de mine !..

(Pauză. Într'un car de stee, tras cu panglică de mătase
 de o armată întregă de licurici, intră Libelula. E înaltă,
 subțire, toată îmbrăcată în albastru-verzui. În ploaia de
 lumină, e singura umbră. Are aripi mari străvezii, punctate
 cu aur, întinse de-a lungul trupului).

CORUL

Bine-ai venit la noi
 În țara'n care-albine
 Tes miere la rășboi,
 Unde pândesc bondari
 Din umbră, mierea'n faguri
 Și-un fluture 'ntro floare
 Visând alte meleaguri
 Tânjește 'ntro corolă
 Într'aripatu-i dor
 Spre țara visurilor
 Și-a floarei — florilor !

(Tot norodul înconjoară cântul în care e Sânzien. Libelula
 se apropie și spune :

LIBELULA

Floare albă'n floare, crin,
 Am plecat din zori și vin
 Până'n seară, vin la tine
 Flutur alb, și n'ai să știi
 Că în astă seară-aci..

BARGAUNUL SFETNIC (în șoptău gâzelor)

Cele de un neam cu dânsa, nu trăesc decât o zi !..

TOATE GAZELE

Aaa !..

LIBELULA

Seoală, seoală Sânzien,
 Ștergeți ochii de polen...
 Am să mor aci de dor..

SANZIEN (ridicându-se pe un braț)

Unde-i floarea-florilor ?

(Zărind prin umbră, umbra Libelulei)

Cum ? Ați aflat-o ? Oare să-mi fie-aveca visul ?

CORUL

O punte de petale acoperi abisul
 Ce despărțea un flutur de floarea lui...

SANZIEN (cu bucurie)

Și-acum

V'ați strâns iscoada în păcuri de pe drum ?

De ce tăceți ? Sau poate mi-ați rupt-o din răzor ?

Visam s'ajung eu singur la floarea-florilor !..

(Va urma)

Rosachiaro și Grigioperla

Luciano Folgore

— Nuvelă în care se caută umbre —

Doi copii. Unul Rosachiaro, celălalt Grigioperla. Nume care sunt colorii, dar care de fapt crescund cu copilăria, cu acea copilărie pe care-o ducem cu noi într-una și pe care n-o putem uita nici odată.

Trăiau în chip firesc, acolo unde-i pusese destinul.

Rosachiaro în palatul cel mare, numai ferestre și balcoane, Grigioperla în căsuța quibărită la picioarele nestârșitei clădiri.

Și se cunoșteau de departe. Dela un balcon de marmoră la al patrulea etaj, la un prag de cărămizi roase, care dădea în stradă.

Dar își schimbau jucăriile de oarece, la șapte ani, nu cunoștii deosebiriile de castă, și n'ai idee de rangul social. Rosachiaro lăsa jos în stradă jucării pictate, paiațe de stofă, soldați de plumb, urși umflați cu călți și cari, coborând, se Jcrgăneau jmuți de-o sfoară lungă, colorată.

Grigioperla îi trimitea în schimb paiațe caragioase tăiate din hârtie groasă, roșie, verde, portocalie, sau greeni, cărăbuși și șoarele surprinse pe când se lăfăiau la soare, lângă crăpăturile ascunzăturilor lor.

Cel bogat era grăsuliu și îmbrăcat bine, cel sărac era slab și purta haine prefăcute din altele mai mari, roase.

Prietenia lor pnu trei ani. Pe urmă căsuța a fost dărâmată iar peste temelia ei trecu strada, cu două șini lucioase de tramvai și o gloată de pietoni cari treceau pe acolo din zori până'n noapte.

Rămase în sufletele copiilor o amintire. Rosachiaro, crescând, păstra în minte viziunea micului său tovarăș, un portret nostalgic de copil pătimit care avea o față de suferință, luminată uneori de-o năpădire de voioșie și de bunătațe. Grigioperla păstra icona prietenului ca pe-o cadă de vis, ca pe figura unuia mai fericit decât el, care se apropiase de dănsul, fără să-l facă vre-odată să simtă deosebirea de nivel dintre etajul al patrulea al unui palat burghez și tinda unei case de nevoiași.

Despărțiți cu trecerea anilor, duse fiecare o viață aparte, care era opusul copilariei lor lipsită de gânduri.

Unul a devenit cinic din nenorociri pasionate, a alergat ca un cal de rasă pista jocurilor de noroc, a desfrânării și a petrecerilor risipitoare, isprăvind prin a-și închipui lumea ca o glumă ridicolă a eternității.

Celălalt ajunsese la cele mai înalte trepte ale amărăciunii și ale nepăsării prin dureri sociale, prin contacte inutile, prin experiențe crude. Deveniră amândoi umoristi și lucrări cu fantezia lor ca să diforizeze conturul realității, creind comicul în orice.

Rosachiaro făcu cele mai neîndurate caricaturi ale mediului său. Doamnele bogate din comitetele de binefacere se prefăcură în burdufe umflăte, zugrăvite în cele mai surzătoare culori, și care voind să se dea pe de-a ntregul sărăciei, isprăvesc prin a dărui mizeriei doar vântul de care erau pline.

Femeile fatale, cele ce stau mereu pe colțul unui divan cu un loc liber alături, adăstând victima care va trebui să se așeze și să moară de iubire, căpătără înfățișarea unor stâlpi de telegraf scoși din uz, cu firele tălate, dar având dea-

supra o placă, cu litere de-o șchioapă: „Pericol de moarte”.

Cei lipsiți de inimă, care-și cheltusesse a-verea ca să schimbe dela o zi la alta termometrul inimii și se irosese într-o sută de euceriri, fură înfățișați ca niște orbi pitici de cincizeci de ani, duși de mână de-o păpușă frumoasă îmbrăcată în servitoare.

Bancherii cari negustoresc cu lumea și miroase a zgărcenie, se prefăcură în uriași, spânzurați de-asupra unei fântăni, scoțând afară cu mare caznă sacii de aur, în timp ce la picioarele lor se imbulzese plictisii nepoții pigmei, cu ceasul în mână, scrutând pe cadran ora morții și grăbind cu dorința ocolul minutarului.

Adolescenții cari așteaptă o privilegiu toare și isprăvesc prin a se însura cu o bufniță, oameni care își curăță bastonul și se murdăresc pe mâini, moralisii ce dau fuga în cămașă la comisar ca să protesteze în privita cântecului obscen al unui lețiv, își avură poza și satira cuvenită.

Rosachiaro nu cruță pe nimeni. Nu erupă nici chiar propria-i familie, care era la același nivel cu omenirea inconjuroare. A fost urât. Il invitau peste tot locul de frica hazului său ucigător, iar oamenii în fața lui se sileau să nu pară decât pușin de tot ridicoli. Femeile nu-l iubeau deoarece batjocora n'are trecere în fața inimelor femecești, înclinare de când lumea spre tragedie și sentimentalism, spre dramele în care găsesc protagonistul cu fața în mâini și cu salcia plângătoare în preajmă.

Nepăsătorii îl respectau și'l inconjurau când îl vedeau trecând, căci Rosachiaro, pe lângă pavăza lor, avea și darul de-a mânui și spada și cunoștea loviturile ascunse, care țintesc de-adreptul la încheeturile descoperite.

Cinicul se desfăta mușcând, prefăcând viața, disecând societatea ca pe un maldăr de cadavre umblătoare, ca să refacă indivizii după felul său de a vedea, cu trupul asimetric corespunzător anomaliilor morale.

Nu era diavolul, nici discipolul diavolului, dar din creerul său ieșea panorama grotescă a realității, nu așa cum se vede cu ochii defectuoși ai obiceiului, ci așa cum s'ar vedea dacă pupilele ar fi pătrunzător corectate de dorința unei mari pătrunderi.

Grigioperla era mai îndurător. Simțea o nestârșită milă pentru aproapele care-i făcuse rău înșelându-l și readucea lumea la niște schiopi cari voiau să alerge până ce le ieșea sufletul; la niște ciungi cari voiau să strângă'n brațe copacii dați cu săpun din țara lui „Pară mălăiață”, ca să ajungă în varf; la niște orbi cari iscoadeau eclipsa soarelui; la niște chiori cari voiau să fulgere cu privirea dușmanii.

Pe copilele care-l trădaseră le descria ca pe niște găște cu pliscul tăiat trei sferturi. Pe prietenii care-l părăsiseră îi zugrăvea ca pe niște prieteni legați la ochi care se învârtesc în jurul unui stog de paie fără să bage botul în el. Rudele care nu-l recunoșteau, de oarece se imbo-gățiseră, le înfățișa ca pe niște făpturi numai burță, care luncău pe-o coastă cu patine de aur și se duceau să-și rupă gâtul de-o piatră kilomtrică, fără să-și dea seama.

Așa dar, făpturi care făceau milă, duse

de nas de un destin mai tare ca ele, chinuite de nenorocul care le adăsta la răspântie ca să le înhațe.

În Grigioperla era o milă umoristică ce-l înălța la gradul de judecător vesel fără voia lui, glumeț cu toate că simțea drama și joscnițele morale impregurul și în lăuntru oricărei figuri a vieții.

Acești doi suverani ai satirei, dând o-col lumii cu gândul de-a surpa piedestalele și de-a schimba locul și atitudinea statuelor ridicate de gustul și de admirația mediocră a mulțimilor, nu trăiau doar din scepticismul lor.

Era o anuntire în fundul sufletului lor. O sublimă poezie care se salva, o copilărie ce rămânea acolo în ungherul ei aurit, cu colorile de adințoară și cu suggestia lucrurilor curate pe care nimeni nu le poate diforma.

Grigioperla era duiosia copilărească a lui Rosachiaro, portretul unei prietenii albastre care i-ar fi adus atăta mângăere, dacă ar fi regăsit-o. Rosachiaro era pentru Grigioperla punctul extrem în care poți da în seama destinului amărăciunilor și urile, pentru a te împăca, prin mijlocirea unui om, cu natura, ca să uiți o clipă că pământul e un ospiciu de prefăcuiți și de nenorocii.

Să căutau poate, de oarece vine totdeauna un ceas în existența noastră, în care avem nevoie să abdicăm de la masca orgoliului, pentru a apropia fața goală și suferindă de ceva bun, simplu și pierdut.

Dar nu se găseau. Fiecare își avea orbita proprie, iar clipele nu se întâlniseră încă, spre a se recunoaște.

Cu toate acestea aducerea aminte îi mângăia pușin, îi făcea să trăiască și se duceau astfel să batjocoresc societatea în numele unei copilării și al unei nevinovății aminte, pe care-ar fi voit să-o vadă în toți oamenii, ca să-i îndure mai ușor sau ca să-i poată iubi mai mult.

Dar oamenii cu care-avem de-a face erau aspri, avari, încrustați în ipocrizie, cristalizați de egoism și nu le puteau da nimic din primăvara dorită. Ofereau doar fonduri obscure, linii uscate, colori opace, sentimente plate, din care nu puteau alcătui decât un peisagiu lipsit de noimă, însuflețit de figuri lemnoase, de paiațe ridicole și de dialoguri mecanice.

Timp de mulți ani viața celor doi umoristi a fost o frământare zilnică, plină de cindă și de dușmănie, realizată în lumea amară a caricaturii.

Rosachiaro își schimbă înfățișarea. Slăbi. Își neglija eleganța-i proprie deși se îmbrăca tot în negru, cu niște haine ca de comemorări oficiale; ceea ce era un fel de parodie exteroară, căci astfel îmbrăcat. Rosachiaro se ducea pe la serbările și primiriile la care se adună mulțimea corpurilor vii care duc niște suflete moarte.

Grigioperla în schimb se îngrășă și se îmbrăca în haine decente, cu care inspec-ta cinematografele în care lumea și irosese viața ca să interproteze în semi-întunerice inscripții deșarte și minice ne-roade, se apropie de tromba gramofonelor ca să prindă banalitatea concentrată a unui disc de cauciuc și s'a luat după înmormântări ca să surprindă pe fața asistenței plictiscale unor îndatoriri convenționale și nesimțite.

Într-o seară, din întâmplare, cei doi depărtați prieteni se întâlniră față'n față și se ghiciră.

-- Rosachiaro!

-- Grigioperla!

Erau în pragul unei grădini publice. Soarele, ducându-se să se culce dincolo de munți, lăsa obișnuita-i binecuvântare copacilor primăvăratice cari se lumineau de-o fericire violetă. Pe alci lumea dă-

VASILE POPESCU: STUDIU DIN MAN GALIA.

fiece seară, nesimțitoare la desereșterea luminii și la dufosiile crepusculilor care îmbină lucrurile între ele, continua să-și reprezinte micile-i comedii de iubire, de prietenie și nepăsare.

— Tu? Cât te-a schimbat!

— Tu? Cine-ar crede!

Se priveau lung fără să-și vorbească. Se străduiră să găsească în chipurile lor neașteptate icoana îndepărtatei copilării. Dar ochii nu erau de ajuns iar fantezia se simțea neînștărită și răcită.

O ochire la cartea aducerilor aminte și alta la realitatea prezentă, dar nu izbutea să-și dea seama cum de schimbasesc timpul până n'atrătat obiectul visurilor lor.

Se gândeau:

— Era cam gras și bine îmbrăcat, dar senin.

— Era slăbuț în sărăcia lui, dar vesel.

Și acum se vedeau oameni osteniți, îmbătrâniți de mânie, zbărețiți la față de zămbetului sarcastic care le încreștea obrazul de mulți ani. Ar fi voit să se regăsească lucioși ca oglinda, ca să se revadă în icoana răsfrântă de copilăria lor și când colo, iată-i, unul în fața celuilalt, opaci, fără „dincolo”, certitudini surde și greoaie în dosul cărora profilul unei vârste simple și depărtate se ștersese pentru todeauna.

Unblară împreună un ceas. Vorbiră de

viața lor indiferentă și cinică. Văzură că erau de acord asupra nevoii de-a nimici lumea.

Se simțiră uneori rivali în meseria de umoriști, dar zădarnic adăstăra delavărășia lor puțină mângâiere.

Când se întunecase bine, se opriră în mijlocul unei străzi largi.

În clipele acelea nu trecea nimeni. Scoaseră pălăria unul la altul, de parcă s'ar fi cunoscut de-o zi. Rosachiaro se îndreptă spre o cafenea cu vitrinele dintr'un singur geam enorm și cu lampa electrică cu arc voltaic care sfăria în fața ușii.

Grigioperla se îndreptă spre cărciuma de-alături, și ea luminată de-o lampă cu arc voltaic, care sfăria ca și sora ei din față.

Distanța dintre cei doi oameni cari se cunoscuseră odinioară, mubiți și căutați, se măria, dar lumina spre care se îndreptau, le prelungea umbra peste măsură.

Cele două umbre se atinseră și se contopiră ca vârful unui unghiu, ale cărui laturi se depărtau tot mai mult.

Copiii lor devenite fantasme se îmbrățișau în pulberea drumului, mai înainte de-a se despărți, mai înainte de-a se topi în eternitate, mai înainte de-a lăsa ca cei doi morți să se ducă spre destinul lor de oameni din care poesia dispăruse.

(Trad. din ital. de) Alexandru Marcu

Pribegi

— Din „Trepte Rupte” —

Odată, după umbrel de ceasuri uitate
Pe veștede câmpuri, ce nu mai văzusem,
Tot mai departe mergând ne pierdusem:
Ti-aduci tu aminte? pustiul pe 'noptate!...

Eram, scohorăsem o repede vale,
Goliți de simțire, streini de natură,—
Aproape de-o boltă posacă, obscură,
Departă cu trestia'i, harpă de jale.

Acolo făcusem popas ostenirii.
Privirea ta mândră măreț apunea
Pe apele negre, și seara venia,
Din sufletu-ți parcă! prin noaptea privirii!

O liniște tristă și sfântă purta
Cuprinsul acela în lumea visării; —
O stea licări în oceanele zării,
Gonind încefarea din inima ta.

Pe umăru'mi fruntea plecat-ai duios.
Bogată de-o lume de pace, de vise;
Tot cerul de zodii eterne se scrisese:
Și sufletul nostru zâmbi luminos!

Avurăm atunci amândoi simțimântul
Că inima firii cu-a noastră se 'mbină;
Că sântem noi înșine veșnici, — lumină
Ce'mbracă'n coloare și'n tălcuri pământul.

Mulțimea de lacrimi, ce-au curs liniștit,
Sufletul nostru 'l topi în natură;
Adânc înfeleserăm, gură pe gură,
Ce dulce e pierderea în infinit.

Târziu, ideală de palidă, luna
Ivi peste-o salcie candidu-i chip;
Abia de lăsași piciorușu'n nisip,
Strănsă pe inima mi beată, ne bună!

V. DEMETRIUS

Pasărea

Cânta o pasăre la geam
Dorindu-și zborul 'nalt spre slavă
—O biată inimă bolnavă —
Și eu de mila ei plângeam —

În casa mea întunecată
Prin besună 'mi dibuii un gând
Și'n casă m'am sbatut plângând
Cu pasărea nemângâiată.

Vânjos m'am înălțat să strig
În lume dorul de lumină,
Dar grațiile cu rugină
Mă sângerară. Imi fu frig

Și'n noaptea odăiței scunde
Ce'mi fu sălaş dintr'unceput
Sărmanul suflet s'a sbatut
Și-afară n'a putut pătrunde.

EUGEN VICTOR

Considerațiuni asupra catharsis-ului aristotelic

II

Succesorul cel mai autentic al lui Schopenhauer fără a moșteni și mirosul de „pompe funebre“ particular pesimistului filosof, Fr. Nietzsche descinde în același timp și din Schiler, glosatorul lui Kant.

În fața miracolului artistic Nietzsche îmbogățit cu această moștenire încearcă o explicare, referindu-se mai ales la tragedie. (*Die Geburt der Tragödie oder griechenthum und Pessimismus*, 1872, tr. fr. *L'origine de la tragédie ou Hellenisme et Pessimisme*, Paris, f. a.).

Schiller susținuse între altele, că există un frumos grațios ce convine sufletelor cârmuite mai mult de excitarea sentimentelor, sau a ideilor, și frumosul energie ce convine mai mult sufletelor moleșite. Cel dintâiu oamenilor sub influența și dominarea exclusivă a impulsului reale și formale; cel de al doilea oamenilor smulși aproape influenței externe. (*Ueber die aesthetische Erziehung etc.* scrisoarea XVII).

În altă parte Schiller arătase, că în starea de simplitate naturală, toate facultățile omului, exercitându-se împreună, ființa sa se manifestă încă într-o armonioasă unitate, și că, prin urmare, totalitatea naturii sale, exprimându-se complet în chiar realitatea însăși, rolul poetului este în mod necesar de a imita realul cât mai complet posibil (poezia naivă). Starca de civilizație, dimpotrivă, presupunând, că acest concurs armonios al întregii naturi omenestă nu mai e altceva, de cât o idee, rolul poetului este în mod necesar de a ridica realitatea la ideal, sau ceea ce înseamnă același lucru de a reprezenta idealul (poezia sentimentală). Schiller caută în felul acesta să pună capăt interminabilei certe „între cei vechi și moderni“.

Nietzsche ne vorbește despre două grade ale funcțiunii artistice: starea apolinică caracterizată prin calm și seninătate, sau odihnă aromitoare, și starea dionisiacă caracterizată prin tormentare și violență. Starea apolinică este funcțiunea artistică ce înfățișează activitatea lăuntrică a celui ce se odihnește, este grația sau dulceața schilleriană.

Starea dionisiacă este izbucnirea în afară a celui ce s'a epuizat pe sine și ar corespunde energiei schilleriane.

Estetica lui Schiller arată în genere, că forma și materia se pot echilibra numai într-o anumită aparență, în niciun caz în realitate; aparența aceasta fiind un joc, cu cât omul va putea să se oprească mai mult în fața aparenței pur create de el în mijlocul realității, dar deosebită de ea, cu atât caracterul estetic al jocului se va pronunța mai mult.

Fr. Nietzsche în legătură cu aceasta susține, că lumea este obiectivarea liberatoare a lui Dumnezeu în mod perpetuu și în fiecare clipă consumată, obiectivare vecinic nouă a aceluia, care poartă în sine ceea ce mai mari suferințe, ceea ce mai irezistibile conflicte, cele mai extreme contraste și, de care nu se poate libera de cât printr-o aparență (Tr. fr. cit. *Essai d'une critique de soi-même*, § 5, p. 10).

„Într'adevăr continuă Nietzsche „cu cât constat în natură aceste instincte puternice și forța irezistibilă, care le mână să se obiectiveze în aparență, să se domolească în aparență liberatoare, cu atât mă simt mai antrenat în ipoteza/metafizică în care Ființa supremă, Unul primordial copleșit de eternele mizerii și plin de contradicțiile ireductibile, are nevoie pentru perpetua sa eliberare și de încântarea

viziunii și de bucuria aparenței și, că în mod absolut și integral, considerați în această aparență și constituiți de ea, noi suntem obligați a o concepe ca o neființă absolută ca o perpetuă devenire în timp, spațiu și cauzalitate, cu alte cuvinte drept o realitate empirică. Făcând pentru moment abstracție de propria noastră realitate și concepend existența noastră în mod empiric, iar aceea a lumii în general ca o reprezentare izvorată în orice moment din Unul-primordial, atunci visul va trebui să ne apară ca o aparență a aparenței și în această calitate ca o satisfacție și mai perfectă încă a apetenței primordiale pentru aparență. (*L'origine etc.* § 4 p. 46).

În felul acesta arta naivă despre care vorbește Schiller, e o aparență a aparenței. Nietzsche a putut să arate necentenit că naivul nu precede sentimentalului schillerian. El susține că prin naiv noi trebuie să înțelegem apogeul stării apolinice, deci naivul e punctul final al unei serii, nu cel inițial.

Făcând apoi apel la principiul individualității al lui Schopenhauer Nietzsche ne arată, că Apollo ne apare ca imaginea divinizată a acestui principiu, în care se îndeplinesc scopurile eterne ale Unului-primordial: eliberarea sa prin viziune și prin aparență; cu gesturi sublimă, el ne arată, cum lumea suferinței este necesară, pentru ca prin ea, individul să fie mânat către creațiunea viziunii liberatoare, când, scufundat fiind în contemplarea acestei viziuni, el va rămâne calm și plin de seninătate în fragila sa imbarcațiune înghesuit de valurile mării fără margini.

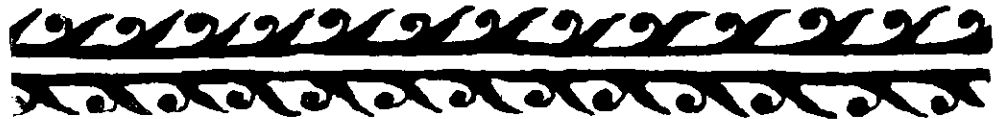
(Aci Nietzsche se referă la *Die Welt als Wille und Vorstellung*) I § 63.

Dar în mijlocul acestei lumi în mod artificial îngrădită de aparență și de măsură, izbucnește din când în când beția extatică a sărbătorilor lui Dionysos în melodii ispititoare, în care răzbate excesul nemăsurat al naturii în ceea ce privește bucuria, durerea și cunoașterea. Starea dionisiacă alungă aparențele. Muzele artei apolinice pălesc în fața unei arte, care proclamă adevărul în beția sa.

Nemăsuratul se revelează că adevăr, zice Nietzsche și conflictul sentimental, extazul născut din durere țâșnește spontan din inima naturii (*Ibid* § 4 p. 49).

Pentru Nietzsche dionisiacul ocupă locul anterior apolinicului. Dacă Schiller ar fi întrebuițat termenii lui Nietzsche atunci ordinea stabilită de Nietzsche ar fi fost inversată.

Nietzsche caută să dovedească, cum spiritul apolinic și dionisiac prin manifestări succesive, prin creațiuni vecinic noi și întărindu-se reciproc, au dominat sufletul grecesc; cum dăa vârsta de aură cu luptele titanilor și amărăciunea filosofiei poporane, se naște și crește încetul cu încetul lumea omerică sub influența tutelară a „insitului apolinic; cum această splendoare „naivă“ a fost înghițită din nou de torentul dionisiac năpăditor, și cum în fața acestor puteri noi se desenează apoi iarăși spiritul apolinic în maiestrosa severitate a artei dorice și a concepției dorice a lumii. Lupta între aceste două principii vrășmășe împarte istoria Grecilor în patru mari perioade artistice, după care apare arta sublimă și glorioasă a tragediei antice cu jel al acestor două înștițe a căror unire misterioasă, după un îndelungat anta-

Scrisoare din han

Privește în han vădubul cu ochi de ferești,
Și-ascultă poveștile spuse de rușii mrejeri,
Și 'n faptul umedei seri,
Plâng ochii cu steele,
Ca lacrimi grele.
De-argint tremurate în ele.

Plâng ochii de-s triste poveștile spuse, și rîd
În ziua, când gîlgăe soarele aur în ei,
Și rîd și pescarii de chipul hangului chel,
că vinul l-aduce 'n ulcele chiar el.
—În han nu-i hangîță cu-obrajii de jar,—
nu freamătă strună și glas de guslar. —

Pescarii cu bluze văpsite cum intră sau pier,
par pete de sânge și pete de cer.

Se 'nalță trecutul din oalele pline cu vin,
Și fîlfăie dufuri aripele albe pe sus
Când ziua s'a dus
Și hanul e plin.

Atuncia aștepti ca din zare și veacuri pornit,
Să cadă deodată cu-al umbrelor tainic norod,
Sau, rupt din poporul de pete de sânge și cer
Cu chipul pîlit,
Ca de sfînt zugrăvit într'un schit,
Și ca 'n viorul trecut,
În mîna cu degete patru,
Să prindă pocalul de lut
Mrejerul Voevod...

Biruința

Din noaptea înțeleștată cu fălci de lup în tine,
Din balta otrăvită ce-ți fumegă'n ruine,
Zadarnic muști albastrul cu aripe haine.

Esti stărv!

Din chinul ce-ți infige toți spinii sterpi din crânguri,
Strivit de piua dură sub care toți plâng sânguri
În rima înțorțită din sânge, golu-ți gânguri

Biet stărv...

Vrei luminișul proaspăt și stânt să te inunde,
Să-ți fulgeri diamantul din pușcării profunde,
Și'n pufuituri de hohot ți se răspunde:

Stărv!...

În noaptea încheiată din ape pământoase
Închide-ți iarăși visul sub giulgiuri de mătase,
Și dacă poți mai țipă-ți de sub zăvoare trase,

Esti stărv!

T. PAUNESCU-ULMU

gonism se manifestă în splendoarea unei odrasle, cum au fost Antigona și Cassandra în același timp. (Ibid., § 4 p. 50—51).

Toată ideeaștinca lui Nietzsche nu e decât un amestec de multe ori arbitrar, câteodată profund și în totdeauna interesant între doctrina lui Schiller și cea a lui Schopenhauer.

Din doctrina lui Schiller reține funcțiunea aparentelor cu corolașul psihologic al jocului, pe care îl extrage mai ales dintr'un citat al lui Goethe. Din concepția lui Schopenhauer reține cu un anumit corectiv teonia voinței.

Intr'adevăr Schopenhauer susținuse că muzica apare ca voință pură. Nietzsche crede că nu trebuie să luăm acest cuvânt în înțelesul lui Schopenhauer, adică drept contrariul sentimentului estetic pur contemplativ și lipsit de voință.

„Trebuie să distingem aci”, zice Nietzsche, cât mai clar posibil noțiunea esenței unui lucru și noțiunea aparenței sale”. (Ibid., § 6 p. 65).

Spre a exprima aparența sa în imagini, poetul liric pune la contribuție toate mășcările pasiunii, de la bălbăirea înclinării născându până la cel mai definitiv delir; sub influența irezistibilă a impulsivității care îl mână să traducă muzica în simboluri apolinice el nu concepe natura întregă și pe el însuși în ea, decât ca eterna voință, eterna apetență nesaturată dorinșă. Sufletul artistului devine — și aci Nietzsche transcrie adoma eugotarea schopenhauriană — o privire pură, care contemplă, imperturbabilă și radiașă ca și privirea soarelui.

Deși concepția nietzscheiană reprezintă, după cum vedem, o contaminare între doctrina lui Schiller și a lui Schopenhauer, găsim totuși în această contaminare un fruct prețios. Conceptele imprumutate au legat o concluzie nouă. Fără ca Nietzsche să fi voit a da o interpretare fășșă ca tharsisului aristotelic, împăcarea dionisiacului cu apolinicului apare în doctrina acestuia ca un prilej de eliberare din înțeleștarea vicții și astfel raportarea concluziei lui Nietzsche la fenomenul cathartic întrevăzut de Aristotel apare firească. De sigur, că vom găsi rudimentele acestei eliberări prin artă și la Schopenhauer și mai ales la Schiller, dar nici

anul nici altul n'a pus în relief cu atâta convingere caracterul cathartic al operei de artă, repetăm: fără să se fi reportat la Aristotel, ca Nietzsche.

În timpul beției extatice a stării dionisiace, scrie Nietzsche, când se dărâmă piedicele și limitele ordinare ale existenței, apare un moment letargic, unde se șterge orice amintire personală a trecutului. Între lumea realității dionisiace și aceea a lumii cotidiene se sapă acest abis al uitării, care le separă. Dar de îndată ce apare în conștiința noastră aceeași cotidiană realitate, ea e simțită ca atare cu dezgust, și o dispoziție ascetică, contemplatoare a voinței este rezultatul impresiei față de realitate. În acest sens, susține Nietzsche, omul dionisiac este asemănător lui Hamlet: amândoi scufundă în esența lucrurilor o privire hotărâtă, „văd și de aceea sunt dezgustați de acțiune, pentru că activitatea lor nu poate să schimbe nimic din eterna esență a lucrurilor; li se pare ridicol sau rușinos să refacă o lume dislocată. Cunoașterea omoară acțiunea, căreia îi trebuie spre a lua ființă mirajul iluziei. Iată ce ne învață Hamlet; nu înțelepciunea eștină a lui Hans visătorul, care, din prea multă reflexivitate și ca printr'o serie superfluă de posibilități, nu mai poate ajunge să lucreze; nu reflexivitate, nu! — ci adevărata cunoaștere, viziunea oribilului adevăr, care stinge orice impulsivitate, orice motiv de a lucra, la Hamlet, ea și la orice dionisiac. Nicio consolare nu mai poate prevala, ci o dorinșă sălbatică se înalță d'asupra acestei lumi spre moarte, disprețuind chiar pe zei; existența este renegată și cu ea reflexul mincinos al imaginii sale în lumea zeilor sau într'un nemuritor „dincolo”. Sub influența adevărului contemplat, omul nu mai percepe din toate părțile de cât îngrozitorul și absurdul existenței; înțelege acum ceea ce este simbolic în soarta Ofeliei; recunoaște înțelepciunea lui Silene, zeul pădurilor, dezgustul a se sue în gât.

„Dar în această iminentă primejdie a voinței, arta înainteașă atunci ca un zeu mântuitor, aducând frumosul în ajutor: numai el are puterea să schimbe acest dezgust de ceea ce e oribil și absurd în existență într'o desfășurare de imagini

ideale, cu sprijinul cărora viața devine posibilă”. (Ibid., § VII, p. 75).

Cu alte cuvinte arta ar fi calmarea e-fuziunilor debordante din pricina turmentării, la care o supus sufletul omenesc în fața adevărului nud, prin ajutorul imaginilor apolinice, care ar fi viziunea ideală a vieții ce nu mai domină, ci e dominată.

Considerând arta ca o mască potolitoare ce ne liberează de viziunea profundă a oribilului din natură, adică drept o forță purificatoare și liberatoare, Nietzsche, poate, fără să știe, continuă pe Egger în comentarea catharsisului aristotelic, cel ce ne arată eliberarea prin artă de groaza și mila, în care sufletul omenesc e înțeleștat, grație realității copleșitoare.

Dacă Nietzsche ar fi extirpat elementele fatale ale unei metafizici ce-i involvă sistemul dincolo de datele experienței și n'ar fi considerat problema estetică mai mult sub înfășșarea istorică a unei perioade — arta grecească — poate, că ar fi pus accentul și mai prețioasă pe concepția cathartică a artei.

Void să dovedească, mai ales, în arta grecească, pentru sfera tragediei, caracterul dionisiac al operei lui Eschyl, cel apolinic în dramaturgia lui Sophocle, și acel socratism estetic ce caracterizează teatrul lui Euripide, ajunge tot pe cale istorică să arate, că Wagner în drama sa muzicală a realizat arta ce amenință să dispară, restaurându-i elementele înăbușite de Euripide. Wagner ar fi fost acela, după credința lui Nietzsche, care a readus tendința apolinică în locul schematicului logic, iar, prin prezența elementului muzical, ar fi conturat elementul dionisiac ce fusese înlocuit de acelaș Euripide cu sentimente naturaliste, obținând astfel armonia pe care o găsim în teatrul grecesc străvechii Numai în dramaturgia grecească dinaintea de Euripide și în cea wagneriană din timpurile noastre, am găsi acea floare a culturii apolinice plutind desfăcută din afundul abisului întunecos, ca o izbândă obținută de voința elenică, grație viziunii clare a frumosului ce înăbușe răul și filosofia răului. Ceea ce apare însă în orice caz ciudat, este faptul că Nietzsche, deși se ocupă în treacăt de fenomenul cathartic al lui Aristotel și ia poziție împotriva comentatorilor, care văd în punctul cathartic, fie excitarea milei și a teroarei din pricina peripecțiilor celor mai întunecoase, fie o explozie bine făcătoare ivită în noi, grație izbăzii bunelor și nobililor principii prin sacrificarea croului față de exigențele concepției morale a lumii, — totuși în loc să tragă mai categoric consecințele teoriei sale atât de susceptibilă pentru aceasta, se mulțumește să citeze pe Goethe, care vedea în emoția estetică un joc. (Ibid., § 22 p. 202—205).

Nietzsche aprobă pe Goethe întărind ideea, că cel mai înalt patetic nu este de cât un joc estetic (Schiller), iar mai departe scrie cu oare care insistență: „Cum e posibil ca oribilul și monstruosul, materie de mit tragic, să poată stărni în noi o plăcere estetică? Aci, e necesar să ne ridicăm hotărât până la o concepție metafizică a artei și să ne aducem aminte, că lumea și existența nu pot părea justificate de cât ca fenomen estetic; în acest înșeles mitul tragic are ca obiect tocmai să ne convingă cum și oribilul și monstruosul nu sunt de cât un joc estetic jucat de către voința noastră cu ea însăși în plenitudinea eternă a sprinteniei sale”. (Ibid., § 24, p. 218).

Cu câteva linii mai sus însă Nietzsche susține, că „prima și indispensabilă condiție pentru înșelegerea mitului tragic este de a cânta plăcerea specială ce-i este

NICOLAE GANE

1835—1916

În seria povestirilor dela „Junimea” Nicu Gane ocupă un loc de frunte. Chiar din primul a al revistei „Convorbiri literare” el începuse să publice o serie de nuvele: „Fluerul lui Ștefan”, „Piatra lui Osman”, „Comoara de pe muntele Rarău” etc., care atrăseseră atenția publicului și îl făcuseră bine cunoscut în cercul literar ieșan. Deși încercase să scrie și versuri, după câțiva ani renunță la ele. Proza îl ducea mai repede spre glorie. Muza abandonată pentru moment îl ispășește mai târziu, fără succes bine înțeles, când traduce din italianește „Infernul” lui Dante Alighieri.

Orășean prin naștere, Nicu Gane a trăit multă vreme la țară și a avut prilejul să cunoască de aproape toate legendele și credințele bătrânilor sfătoși de pe valea Bistriței, pe care le culege și le publică sub formă de povestiri, sau le încadrează în diferite descrieri de călătorii prin aceste meleaguri frumoase. În descrierea minunată a măreților munți ai Moldovei el este precursorul lui Calistrat Hogaș, care avea să ne dea cu mult mai târziu amintirile sale de peregrinări „Pe drumuri de munte”.

Suflet patriotic și entuziast, Gane scrie și o serie de nuvele istorice din trecutul sbuciumat al țării sale. Crescut și educat la școala romantică germană, care exercita o influență destul de pronunțată în cercul junimiștilor, el a reușit să creeze prototipul acestei nuvele cu toate exagerările și retorismul ei superficial. Mai puțin talentat decât C. Negruzzi și mai puțin cunoscător în domeniul istoric decât Alexandru Odobescu, Nicu Gane n'a putut să înfățișeze în nuvele sale nici atmosfera vremii pe care o descrie și nici dramatismul eroilor săi, pe care de altfel a știut să-i aleagă destul de bine.

Născut în Fălticeni în anul 1835 dintr-o veche familie boerescă, Nicu Gane și-a făcut studiile primare la o școală nu de mult timp înființată în acel oraș. E interesant de relevant unele amintiri povestite de el cu prilejul aniversării acelei școli în 1912. (Cf. „Flacăra” I pag. 201).

Materialul didactic de pe acea vreme era foarte primitiv. În loc de tabelă cu cretă, elevii scriau cu o nua pe prispa școlii acoperită cu nisip!

După aceea trece la Iași, unde sudiază dreptul și ajunge în curând magistrat și avocat. Politician pasionat, el ocupă pe rând diferite ranguri: deputat, senator, primar al Iașului, ministru și președinte al Senatului.

N. GANE

Deși era un politician activ, el nu renunță nici la literatură și după activitatea cunoscută din prima epocă a Junimeii ieșene, Nicu Gane către bătrânețe scrie o serie de amintiri tipărite sub diverse nume: „Pagini răslețe”, „Zile trăite” și „Păcate mărturisite” și tot acum publică și traducerea integrală a „Infernului”. Nicu Gane rămâne în literatura noastră, prin cele câteva nuvele sau mai bine

zis povestiri, în care vrea să reprezinte oglinda vieții noastre patriarhale din trecut cu eroii ei reprezentativi pe care autorul a reușit să-i facă deosebit de simpatici pentru lectori.

Vom mai cети încă cu multă plăcere pe „Aliujă și Petrea Dascălul” și vom rămâne îngroziți la isprăvile vestitului haiduc Codreanu care înspăimântase și Divanul Țării.

În ce privește nuvelele sale istorice, ele vor trăi pentru posteritate cu aceeași valoare educativă și instructivă, cum sunt și dramele istorice ale lui Barbu Delavrancea.

Dacă autorul n'a avut darul să creeze opera care să poarte pecetea genialității creatoare, în schimb ne-a dat ceva mai puțin, dar care nu trebuie să treacă neobservat.

Opera literară poate trăi și prin legătura ei strânsă cu societatea și mediul care a produs-o și față de care nu poate să rămână indiferentă.

În opera lui Nicu Gane vorbește întreaga generație de acum 50—60 de ani cu toate preocupările ei, cu tot cultul ei pentru trecut, așa cum numai școala romantică încercase să-l reinvieze. Desigur, astăzi opera lui nu mai poate avea același răsunet în lumea cititorilor, ca altă dată. Acum suntem preocupați de alte probleme, acum ne impresionează și ne produce emoție estetică o altă literatură.

Privită în oglinda vremurilor de altă dată, opera în proză a scriitorului Nicu Gane își păstrează valoarea ei necontestabilă; iar figura simpatice a scriitorului va mai trăi încă multă vreme în istoria literaturii noastre.

GH. CARDAS

A. — OPERA, EDIȚII:

1. Discurs pronunțat cu ocaziunea inaugurării anului judiciar 1869—1870. Iași 1869.
2. Domnița Ruxandra. Novelă istorică. Iași 1873.
3. Poezii, Iași 1873.
4. Încercări literare, Iași 1873.
5. Novele vol. I, 1880, vol. II, Iași 1880. Ediția II-a în 3 volume, Buc. 1886. Ediția III-a în 3 volume, Buc. 1889, Ediția IV-a Buc. Novele în „Bib. p. toți” N-rele 305 etc. Buc. 1907—1908.
6. Poezii, Iași 1886.
7. Dare de seamă despre activitatea consiliului comunal. Iași 1898.
8. Pagini răslețe, Iași 1901.
9. Zile trăite, Iași 1903.
10. Păcate mărturisite, Iași 1904.
11. Dante. Infernul, traducere în versuri, Iași 1906 și alte ediții.
12. B. P. Hașdeu, discurs de recepție în Academia Română, 26 Iunie 1909.
13. Spice, Buc. 1909 și alte ediții.
14. Aliujă, Șanta și Petrea Dascălul, N-le 3 și 11 din „Bib. Scriitorii Români” Buc. Alcalay.

proprie numai în sfera pur estetică, fără ajutorul milei teroarei sau al nobleței morale”. (Ibid. § 24, p. cit.).

În altă parte Nietzsche (Le crépuscule des Idoles, tr. fr. p. 235) e și mai precis: „Nu spre a se degaja cineva de groază și milă, nu spre a se purifica de o pasiune primejdioasă prin descărcarea vehementă a acestei pasiuni, — așa crezuse numai Aristotel — ci spre a se personifica pe sine, d'asupra groazei și a milei, eterna bucurie a devenirii, această bucurie ce poartă cu ea și bucuria distrugerii finale”.

Ne-am fi așteptat mai de grabă, ca în locul termenului „joc” ce însemnează, firește, aparență, și pe care îl mostenește de la Schiller de fapt, nu de la Goethe, cum îi place autorului nostru să creadă, și în loc de parafrazarea conceptului schopenhauerian al voinței ca eternă bucurie a devenirii și a distrugerii finale, Nietzsche să ne fi explicat fenomenul cathartic, ca o eliberare apollinică din ju-

gul cauzelor îngrozitoare și generatoare în același timp ce înleștează ființa omească din afundările cele mai tainice ale existenței, eliberare ce șterge și acoperă râsul sinistru și plămăditor de panică al lui Dionpsos.

Ne trăgând toate consecințele terorii sale în domeniul estetic, Nietzsche, când ajunge la faimoasa explicație cathartică, se mulțumește cu o destul de nesemnificativă econtaminare între doctrina lui Schiller și aceea a lui Schopenhauer. Cu toate acestea doctrina estetică a lui Nietzsche rămâne un foarte prețios element în comentariul postum al poeticii aristotelice, deși lui îi plăcea să treacă mai ales drept descoperitorul esenței dionisiace, iar ca istoric se declara cel dintâiu, care a înțeles decadentismul lui Socrate în ceea ce privește rolul său în fatura tragicului euripidian.

(Va urma)

SCARLAT STRUȚEANU

EXPOZIȚII — EXPOZIȚII — EXPOZIȚII...

Acum cât-va timp am cettit în ziare o publicațiune a „Ateneului Român” în care respectivii gospodari se străduiau să împărtășească publicului — (din gologanul căruia a prins să se infiripe, cândva, această instituție) — un soi de buget-program ori program-buget, tare caracteristic, pentru vremuri și oameni, din multe puncte de vedere.

Ne vom rezuma numai la ceea ce interesează această rubrică. Adică la sălile de expoziție și expoziții pe care Ateneul se crede îndatorat, ca fapt cultural, să le înlesnească un cât mai des și mai intim contact cu masa — firește, pentru educarea și afirmarea sufletescă a acesteia.

Cu excepția a două-trei elemente cari cântăresc ceva în mișcarea artistică actuală, comitetul Ateneului a ținut necurmat să cedeze majoritatea sălilor sale exclusiv unor personaje cari, cu o înfricoșată îndârjire, se dau — anual bianul și trianul — la nenorocitul de amator intrat prin imprudență sub cupolă, sârguindu-i retina, flagelându-i sufletul și — cu consimțământul comitetului care sub formă de chirie își încasează partea — jefuindu-l de banul amnat adeseori onorabil și pentru scopuri altele de cât incurajarea trândăviei.

Cenzurarea expozițiilor ar fi, de bună seamă un act care n-ar avea justificarea nici chiar la noi, unde cenzura a ajuns un fel de articol de prima necesitate, ca de pildă: fraudă, cioppii de mătasă și țigaretete, cu păr, aromând a mosc.

Arta trebuie să rămână un joc liber al fantaziei și nănăui, decât artistului, nu i se poate îngădui să scormonească în conștiință și forma unei opere, s-o mutilize sau s-o oprească dela întâlnirea ei cu lumea.

Nănăui decât artistului, creatorului însuși.

Dar, în țara aceasta binecuvântată de Dumnezeu, mișună prea multă plodăciune în neamul artisticesc.

O domnișoară dactilografă surprinsă de consoarta legitimă, în brațele șefului de birou, e dată a doua zi afară. Exact la patruzeci și cinci de zile după întâmplarea cu ghinion, gazetele vestesc expoziția de pictură — la Atenau — a Domnișoarei Violeta Caimac.

Tudor Țuguț, zis Rafă, sergent major la cercul de recrutare e implicat într-o învârteală compromițătoare. Scapă nevălmătat din mâna judecătorilor — și nu se mai întoarce la cazarmă. Trec doi ani și jurnalele anunță vernisajul — la Ateneu — a expoziției. THEODOR CIGUY.

Intr-o cafea din calea Moșilor moare subit la table, telegrafistul pensionar Iorgu Ficățel — Văduva neconsolată — (are un băiat în școala militară și o fetiță care frecventează dancinul) — își aduce aminte că în cei doi ani de pension, la Roșiorii de Vede, a pictat Dumărea albastră după coperta unui caet cu note pentru piano, a doamnei directoare. Atâta a fost de ajuns. La câteva săptămâni pe grilajul Ateneului, trecătorii cetesc, în litere cât vedul și roșii ca sângele:

EXPOZIȚIA DE PICTURA
CALIOPE FICATEL

Sublocotenentul Titi Găvan e înamorat de domnișoara Virginia Mitrafak, unica odraslă a moașei emunale din culoarea de roșu. Domnișoara Gina își prepară trusoul și domnul Titi îi dă, înfrigurat, o mână de ajutor: pictează, pentru pernele de mătasă ale divanului viitoareii căsnici: gândăcei în toate culorile, cât homardul, crisanteme albastre, papagali cu cireșe în cioc și pisicuțe verzi cu musteți negre și ochi portocalii.

Toată casa, toată familia, toată mahalaua e în culmea admirației:

— Vai, Titșor... ce frumos!

— Ah, sublocotenente, cât e de splendid!

— Domnule ofițer, dar aveți un talent, să fie al dracului cine minte,.... superb!!!

— Divin!..

— Ei, ei... prea vă întreceți cu lauda — sare domnișoara Gina, afectând supărarea — par'că ce, numai dânsul lucrează? Amândoi lucrăm: el începe cu creionul, cu le pen la punit — și pe urmă mai vine dânsul, nițeluș, pe deasupra, cu de toate!

În postul cel mare, în ajunul nunții, care musai trebuie să se facă până la Sf. Gheorghe — (Coana moașă pretinde că și Virgini și Titi vin tot dela Gheorghe) — porțile Ateneului sunt febril îmbrăcate, de două ordonante, zdrențuite, în strălucitoare placarde decorative, pe cari, între steaguri tricolore, fălăind mândru ca la zece Mai, se poate citi limpede, sugestiv, euceritor:

EXPOZIȚIA
DE PICTURA
ȘI
ARTA DECORATIVĂ

VIRGINIE MITRAFAK
&
TITTI GAVAN

Serii de cortegii școlărești se perindă, apoi, sub conducerea măștrilor de desen și a profesorilor de limba română sau pedagogie — prin fața acestor improvizate producțiuni artistice.

D-na Filimon le explică tehnica, naturalul și poesia în interminabile foiletoane zilnice, d. prof. Dragomirescu le analizează, în transpirate conferințe, genialitatea, clasându-i pe categorii, grupe, grupșoare, grupulețe; d. ministru al Artelor le achiziționează lucrările pentru reconstituirea muzeelor de artă ale României Mari; Suveranii îi felicită sincer și-i îndeamnă la perseverență; marile cotidiene și reviste le reproduc chipurile și peisajile; toată lumea e în fierberea fetei și un soi de mândrie națională simți că s'a infipt în obrazul tuturor — comitet, expozant și public.

Scriind rândurile acestea, mă copleșește un sentiment de neîmplănită tristețe. Nu știu pentru ce, dar am presimțirea că foarte curând se vor prăbuși în haos toate câte s'au închiegat până acuma cu răbdare multă, cu trudă necunoscută, cu dragoste aproape religioasă pentru frumos — și cu nebănuite sacrificii.

Doamne!.. Arta și libertatea — surorile gemene și bune, au început să se învrăbească.

Cine oare e inconștientul care a aruncat între ele sămânța vrăjbei — de s'au pornit pe calea zmintelei?

N. N. TONIȚA

Notițe

Cum se scrie o recenzie?

CONSTATĂRI.

Aproape toate revistele noastre literare își fac o datorie din a umplea ultimile pagini cu „recenzii”. Nu e de mirat că, în felul acesta, locul criticii literare care, mai mult lăncezește, a fost ocupat de această disciplină hibridă pe care chiar subcritică dacă am numi-o, am greși amarnic.

Dar să luăm lucrurile mai de aproape. Deși ar fi motivată ca fiind o extensivă literară a ințelei care ne caracterizează veacul, recenzia e astăzi un anacronism. La locul ei pe vremea lui Heliodor și Kogălniceanu când entuziasmul patriotic și cultural suplina — în mod natural — lipsa unei literaturi întemeiate și cu ea, a unei critici definitive — ea nu-și mai are niciun rost astăzi când, în ambele discipline, am progresat atâta.

Și dacă ar fi numai această deosebire: dar recenzia de azi care — de cele mai multe ori — e laudă turnată cu găleata peste un autor nepătruns și o carte necerțită, este cea mai bună dovadă de cultură incompetentă care ne stăpânește. Nu e de mirare — prin urmare — că scriem despre tot și toate. O a doua greșală e aceea că ne grăbim să luăm în serios asemenea secrețiuni ale creierului care, departe de a servi la altceva decât la reclamă nomenclatură, dovedesc cea mai dureroasă aplicare a principiului „do ut des” adică: laudă-mă să te laud. De aici caracterul constant lăudăros al „recenziei” și tot de aici lipsa completă de contact dintre recenzent și cartea recenzată. E așcherea pe care o înțeleg de minune și care reduce „recenzia” la:

„A apărut o nouă carte de...”

„D... autorul acestei... a păstrat o notă de originalitate puternică.”

„Cartea sa e varietată, pitorească, vioac, spirituală...”

„Recomandând cu căldură volumul acesta agreabil cetitorilor noștri, reproducem...”

după care urmează: reproducerea și semnătura (în extenso sau în inițiale) a fericitului autor al unei asemenea năsbătii.

Accasta — în locul unui studiu serios, cucerit, întemeiat din care cetitorul să poată înțelege mai mult decât câteva probabilități sau chiar asigurări pe onoarea recenzentului.

Dece? Fiindcă o asemenea cercetare, mințioasă și motivată, cere alt cap, altă pricepere, altă idee despre critică, o aprofundare — nu o răsfoire de 5 minute a volumului o selecțiune bine justificată, iar nu reproducerea întâmplătoare a bucășilor la care se deschide cartea, o autoînțelegere, iar nu o simplă papagalizare a unor clișee care, de aproape 50 de ani, nu mai impresionează pe nimeni pentru că nu au prin ce impresiona.

Cât despre prietenia care se crede servită în felul acesta — e o eroare: cetitorul inteligent își dă seama de calitatea recenziei și trece peste ea. Celălalt — trece repede în revistă exemplele — și atât.

Concluzie: cred că, și la noi, a venit momentul ca „recenzia” să fie abolită, iar locul ei să-l ocupe „schiza critică” care presupune: pricepere și motivare. Redactorul „Universului literar” a dat semnalul.

PAUL I. PAPADOPOL

Buletin bibliografic săptămânal *)

de AL.-SADI IONESCU

I FILOZOFIE. MORALA.

- Petit** (Abatele I. A.). — Prevestirca Ioanei d'Arc. Comunicare medianimică. Prezicerea din 1913 a războiului mondial și a unei noi ere religioase. Prefață și traducere de Mihail Drăgănescu. Craiova, (Tip. **Ramuri**), [1926], 24 p. Lei 30. (Biblioteca metafizică).
- Popesco** (Alex.). — Astronomie. Une légende des astres et la cause de la guerre mondiale. Craiova, (Typ. **Ramuri**), 1926, 57 p. Lei 30.
- Lupu** (Ioan). — Mystisches Denken bei den Rumaenen. Die Träume. Soziologische Beiträge. Cernăuți, (Buchdruck. Isidor Wiegler), 1926, 62 p.
- Velovan** (Ștefan). — Cunoștințe pregătitoare și mecanica psihologică. Studiu original. Craiova, (Tip. **Scrisul Românesc**), 1926, 51 p. Lei 30.
- Săulescu** (Căpitan Sp. N.). — Chestiuni de educație morală și socială. Pitești (Tip. **Artistica**, P. Mitu), 1926, 132 p.
- Nedelescu** (Ion I.). — Codul onoarei și regulile duelului. Cu o prefață de d-l general Gh. Cantacuzino. București, (Tip. Fundației culturale Prințipele Carol), 1926, 187 p.

33 ECONOMIE POLITICĂ.

- Ioanițiu** (Ing. George). — L'industrie roumaine à domicile. București, **Institutul economic românesc**, 1926, 6 p. Fig.
- Lecca** (Teodor C.). — Soluția logică a problemei noastre monetare. Bărlad, **Editura autorului**, 1926, 24 p. Lei 20.
- Popescu** (Aureliu Ion). — Considerațiuni asupra fluctuației leului. Cu o prefață de d-l V. N. Madgearu. București, (Tip. **Reforma Socială**), [1926], 23 p. Lei 20.
- Wappner** (Rudolf). — Die Liquidation der Lateinischen Münzunion und ihre Folgen für die einzelnen Bundesstaaten. Bukarest, (Buchdruck. Sococ & Co.), 1926, IV + 72 p. + V tabele + II diagrame.
- Congresul general al cooperăției** ținut în București în zilele de 3, 4 și 5 Ianuarie 1925. București, (Tip. **Cartea Românească**), f. d., 327 p. + 16 pl. Fig.
- Bereczky Erno Dr.** — România uj behoz táll vámtarifája. Fém- és textilipari cikkek. Cluj, Kiadja nyom **Lepage**, 1926, VIII + 134 p.
- Noul tarif vamal de import pentru metalurgie și textile** cu taxele în lei-aur, lei-hârtie și repertoriu complet cu noua nomenclatură. Valabil de la 5 Iunie 1926. București, (Tip. „**Tiparul Românesc**”), 1926, 76 p. Lei 40.

36 ASISTENȚĂ. ASOCIAȚIE. ASIGURARE.

- Iancu** (Dr. Axente). — Din lumea copiilor părăsiți. Demonstrațiuni practice-statistice din activitatea azilului de copii din Cluj. Cu o prefață de Dr. Titu Gane. Cluj, (Tip. **Ardealul**), 1926, III + 155 p. Lei 100.

4 FILOLOGIE.

- Bocănețu** (Al.). — Terminologia agrară în limba română. Studiu filologic-

*) A se vedea tabloul clasificățiunii zecimale la numărul I.

- istoric-cultural. Cernăuți, (Tip. **Glasul Bucovinei**), 1926, p. 119—161. Fig.
- Bologa** (V.). — Terminologia medicală românească a doctorului Ioan Piuariu (Molnar von Müllersheim). Cluj, (Tip. **Ardealul**), 1926, 11 p.
- Giuglea** (G.). — O problemă de fonetică Cluj, (Tip. **Ardealul**), 1926, 12 p.
- Isopescu** (Claudiu). — O predică românească ținută în Roma la 1608. Cernăuți, (Tip. **Glasul Bucovinei**), 1926, p. 275—284. Fig.
- Mateescu** (G. G.). — Epigrafiă sau studiul inscripțiilor în legătură cu istoria și antichitățile clasice. Lecție de deschidere ținută în 20 Aprilie 1926. Cluj, (Tip. **Viața Nouă**), [1926], 16 p.
- Morariu** (Lecca). — Morfologia verbului predicativ român. Partea II: Flexiunea. Fasc. I-a: Prezentul indicativ. Cernăuți, (Tip. **Glasul Bucovinei**), 1925, p. 285—349. Lei 100.
- Popovici** (Iosif). — Abatele Rousselot, creatorul foneticii experimentale. Cu 7 figuri în text. Cluj, (Tip. **Ardealul**), 1926, 35 p. Fig. Lei 25. (Publicațiunile laboratorului de fonetică experimentală al universității din Cluj, 4).

- Popovici** (I.). — Fonetica experimentală și aplicarea ei la studiul limbilor. București, (Tip. **Sococ & Co.**), 1926, 15 p.

- Procopovici** (Al.). — I. Principiul sonorității în economia limbii. II. Din istoria raporturilor noastre interdialectale. Cluj, (Tip. **Ardealul**), 1926, p. 11—66.

6 ȘTIINȚE APLICATE.

- Moșniile votate de congresul V A. G. I R. Chișinău**. București, (Tip. **Lupta**, N. Stroilă), 1926, 4 p. (Biblioteca Asociațiunii generale a Inginerilor din România No. 34).
- Ottetelișanu** (Ing. P.). — De l'occlusion des Eaux aux sondages de Pétrole. Bucarest, Édition de la revue **Annales des Mines de Roumanie**, 1926, IV + 181 p. Fig. Lei 250.
- Ottetelișanu** (Ing. P.). — Technica exploatării petrolului. Vol. II. Izolarea apelor la sondajele de petrol. București, Editura revistei **Analele Minerilor din România**, 1926, IV + 179 p. Fig. Lei 250.

7 ARTE.

- Bals** (G.) și G. **Bolomey**. — Sfânta Paraschiva din Ștefănești-Botoșani. Craiova, (Tip. **Ramuri**), 1926, 9 p. Fig.
- Bucovina pitorească**. Seria I. Putna. Ediția II-a. Fălcieni, (Tip. Saădman), [1926], 2 f. + 16 pl. Album.
- Georges** Georgesco. București, Typ. **Cultura Națională**, 1926, 24 p. Fig.
- Schlüter-Ungar** (Hanns). — Lönslieder. Op. 51. Ausgabe für Gesang und Klavier. Schässburg. **Turn-Verlag**, 37 p. Lei 200.

8 LITERATURĂ.

I. LITERATURĂ ROMÂNĂ.

a) Poezie.

- Ardeleanu** (Iordache Gh.). — Neamul nostru. Poezii, 1900—1925. Roman, (Tip. **Beram-Tatăl**), 1926, 48 p. Fig. Lei 20.
- Chiffa** (Emil A.). — Păseri călătoare. Poezii. Cluj, (Tip. **Dr. S. Bornemisa**), 1926, 110 p.

b) Teatru.

- Baciu** (Ioan). — Statistul. Monolog localizat. Ediția II. Lugoj, **Editura autorului**, [1926], 8 p. Lei 9. (Biblioteca amatorilor de teatru No. 52).

c) Proză.

(Roman. Nuvelă. Etc.).

- Rebreanu** (Liviu). — Adam și Eva. Roman. Ediția a doua. București, **Cartea Românească**, [1926], 409 p. Lei 100.
- Vlașuță** (A.). — Dan. București, **Cartea Românească**, [1926], 273 p. Lei 70. (Scriitorii Români).
- Thomescu-Baciu** (N.). — Femeea... Ediția I. București, (Tip. **Richard Sergies**), [1926], 67 p. Lei 30.
- Urechia** (Nestor). — Vraja Bucegilor. București, **Turing-Clubul României**, [1926], 235 p. Fig. Lei 60. (Biblioteca literară No. 2).
Ilustrații de Ary Murnu și Aimée Urechia.

III. LITERATURĂ STRĂINĂ TRADUSA.

- Jacobsen** (Jens. Peter). — O împușcătură în ceață și alte nuvele. Traducere de P. P. Stănescu. București, **Adevărul**, [1926], 93 p. Lei 6. (Biblioteca Dimineața No. 63).
- Alechem** (Șalom). — Un șaizeci și sasă și alte nuvele umoristice. Traduse de C. Săteanu. București, **Adevărul**, [1926], 79 p. Lei 6. (Biblioteca Dimineața No. 64).
- Barbusse** (Henri). — Șampionul. În românește de Aurel B. Luca. București, **Adevărul**, [1926], 31 p. Lei 4. (Lectura No. 75).
- Franco** (Anatole). — Revolta Ingerilor. În românește de Ion Pas și H. Iulian. București, **Cugetarea**, S. Ciornici & P. C. Georgesco, [1926], 320 p. Lei 60.
- May** (Karl). — „Saiwa-Tjalem”. În românește de Sofia Nădejde. București, **Adevărul**, [1926], 31 p. Lei 4. (Lectura No. 74).
- Vergilius** Maro (P.). — Aeneis. Traducere în formele originale de George Coșbuc. Edițiunea V. București, **Cartea Românească**, [1926], 229 p. Lei 70.
- Sologub** (Feodor). — Mireasa cernită. În românește de Liviu H. Artemie. București, **Adevărul**, [1926], 31 p. Lei 4. (Lectura No. 76).
- Turgheniev** (Ivan). — Amor și nestatornicie. Dmitri Rudin. Roman. Textul românesc de George B. Rareș. București, **Victoria**, [1926], 192 p. Fig. Lei 80.
Coperta și ilustrațiile de Ary Murnu.
- Unamuno** (M. de). — Eu! În românește de Seb. Leonard. București, **Adevărul**, [1926], 32 p. Lei 4. (Lectura No. 77).

91 GEOGRAFIE.

- Mihălescu** (G.) și P. **Vasilescu**. — Călărași. (Studiu Geografic-Etnografic-Istoric). Călărași, (Tip. **Sococ**), 1926, 21 p. Lei 25.
- Opreanu** (Sabin). — Contribuțiuni la toponimia din ținutul Săcuilor. Cluj, (Tip. **Ardealul**), 1926, 40 p. + hartă.

Ce-a scris Emil Gârleanu?

IV. EPICE ORIGINALE

Partea aceea din sufletul lui Gârleanu care-l lasă pentru vecie nedeslipit de sufletul și de arta țării noastre o constituie tocmai cunoscutele sale volume, acelea pe care, un limbajiu destul de defectuos și de sărac, le grupează sub titlatura de **proză**. Aici își numai aici trebuște căutat de noi adevăratul Emil Gârleanu, artistul, duiosul cântăreț al bătrânilor fericiți în naivitatea lor și al naturii pline de frumuseți, al croismului cald și demn și al gingașelor gângăunii de tot felul — în acele volume viguroase și pline de poezia vieții dela țară care se întitulează, mai totdeauna, așa de potrivit cu propriul lor conținut sufletesc. Iată din ce cauză și caracterizarea bibliografică prezentă va stăruii mai cu deosebire asupra acestui capitol hotărâtor pe care-l va urmări în clasificare și în ordine cronologică, în cele de mai jos. Pentru înlesnirea înțelegerii le vom grupa astfel:

I. Culegeri supravegiate de autor:

1. Schițe patriarhale:

a) **Bătrâna** — Schițe din viața boerilor moldoveni; Minerva 1905, București. Idem. Socec. București, 1909.

2. Schițe din rășboiu:

b) 1827 — Schițe din rășboiu în „biblioteca românească Socec” No. 1, 1908, București.

3. Schițe din lumea animalelor:

c) **Din lumea celor care nu cuvântă**, Id. „Convorbirilor literare” București 1910.

4. Schițe fantastice:

d) **Culegătoarea de rouă**. Ed. Luceafărul. București, (No. 1).

5. Amintiri, schițe:

e) **Amintiri și schițe în „biblioteca Steaua”**. București, 1910. (No. 22).

6. Nuvele și schițe:

f) **Cea dintâi durere** — nuvele și schițe. București. Minerva, 1907; Idem. Socec, 1909.

g) **Nucul lui Odobac** — nuvele și schițe. București. Minerva, 1909; Idem, ibidem, 1910.

h) **Punga în biblioteca românească enciclopedică Socec** București 1909. (Numerele 54—55).

i) **Trei vedenii în biblioteca „Lumina”** București 1910 (No. 1).

j) **Visul lui Pillat**, ibidem, 1911 (No. 39).

7. Nuvele:

k) **Într-o noapte de Mai** — nuvele. București. Socec, 1908;

8. Amintiri, schițe, nuvele:

l) **Odată în „biblioteca pentru toți”** București. Alcalay, 1907 (Nr. 292).

II. Toate acestea până în 1914 (moartea autorului). În anul imediat următor, notăm următoarele volume de **postume**, coprinzând opere mici publicate de autor prin reviste și ziare, dar neadunate la un loc. Iată-le:

m) **O lacrimă pe-o geană** — nuvele — București. Minerva 1915 și:

n) **Privelști din țară, schițe, însemnări**. București. Ed. Casei Școalelor. 1915.

III. Afară de aceste volume — pe care le cunoaștem personal, în chiar edițiile menționate — trebuiesc adăugate încă două:

o) **Pe Bistrița la vale.. Călătorie**. Cu ilustrații și fotografii de A. Satmary. 1910 pe care o găsim — printre altele — pe coperta dela fine a ed. a II-a a volumului dela litera I și

p) **Suflete**, înregistrat cu singura mențiune a prețului (pe atunci numai 1 leu

50) în „Catalogul librăriei și editurii „Alcalay și Comp”. întocmit (probabil pela începutul anului 1915) de regretatul Victor Anestin și neprevăzut în alte cataloage ca acela al editurilor **Socec, Minerva, Stănculescu**, etc.

IV. În coprinzul acestor 16 volume și broșuri se găsește închisă toată opera poetică, a novelistului Gârleanu și apărută până în preajma marelui rășboiu de groaza căruia sufletul lui gingaș și plin de duioșie pare aș fi luat sborul dintre noi. Vor fi rămas dela el oare și ceva **postume** — în adevăratul înțeles al cuvântului? Nu știm. Iată, deoc ne interzicem de a vorbi despre un **Gârleanu inedit** care, orice s-ar zice, **trebuie să existe**. Vârsta tânără la care a murit — ne îndreptățește această afirmațiune.

Cert e că acest artist al cuvântului a scris destul de mult și că a fost apreciat și solicitat de editori. Dovadă e faptul de a-l întâlni în toate sau mai toate bibliotecile de popularizare (**Steaua, Luceafărul, Lumina, Socec**, etc.) — la ultimele 3 fiind chiar numărul de deschidere, **porte-bonneheur-ul** editorial. Un lucru fusă nu trebuie să neglijem: unele bucăți sânt publicate de câte două ori — obiceiul pe care-l practică mulți dintre scriitorii contemporani nu numai când trec dela volum la broșură sau invers, dar chiar dela volum la volum.

PAUL I. PAPADOPOL

Virtuțile cămilei

Comentând studiul recent apărut, în 2 volume, **Le chameau**, ed. J. B. Baillière, al comandantului Cauvet, d-l Henry de Varigny publică în „Journal des débats” un interesant foileton, rezumând observațiunile despre virtuțile cămilei:

Nimeni, se înțelege, nu-i va acorda cine știe ce farmec fizic, însă caracterul cămilei n'are nimic displăcut. Este, după cum spune comandantul Cauvet, o ființă blândă, răbdătoare și cu totul fricoasă. E adevărat că n'are pentru om o pasiune dezordonată.

Dar asta dovedește sensibilitate și discernământ.

Puneți-vă de altfel în locul ei... Iși iubește foarte mult semenii: dar poate că printr'asta se arată superioară mediei oamenilor. Are memorie, e docilă; iată două calități reale; nu-i de loc proastă. Trebuie să recunoaștem; e văicăritoare și haină. Dar tocmai noi o să-i facem o vină dintr'asta? Evident, nu-i place, ca și nouă de altfel, să fie încărcată de poveri, și când o încărcăm, are obiceiul să scoată niște sunete foarte discordante, exprimând tulburarea ei sufletească pricinuită de senzații displăcute: apoi, când și-a arătat zadarnic durerea și disprețarea, se văicărește amar și n'are urmă să resemnează. După ce a încercat tot ce putea contra destinului, i se încovoae. Dar oare noi facem altfel? Ajungem noi din prima dată la resemnarea filozofică?

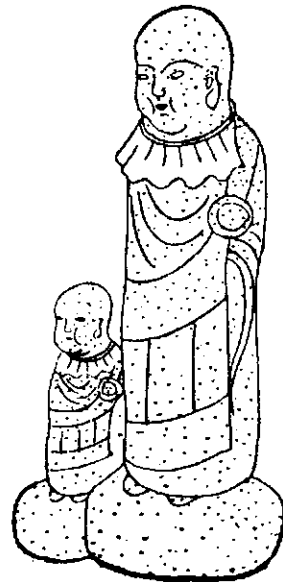
Vorbind de manifestațiunile vocale ale cămilei, d-l Cauvet semnaleză marea lor varietate. De oarece cămila nu se mulțumește numai să

cărtească, să blesteme și să insulte când i se impune o treabă care îi displace; ea are un limbaj foarte nuanțat; bărbatul care supraveghează și conduce turma scoate mârâituri întundate; femeia are note diverse ca să cheme la dansa puil sau să reție un camarad care pleacă; cămila are felul ei de a spune că-i e sete, sau bucuria că i se dă iarbă proaspătă. În scurt, dă dovadă de mult sentiment și expresie.

Cu ce se hrănește cămila? Cu rare plante ordinar pe care le găsește ici și colo și pe care le lasă celelalte animale domestice, chiar și simpaticul măgar, care n'are aptitudinea cămilei să reziste lipsei de baură. Nu trebuie dedus de aici că ea refuză un prânz suculent când se oferă ocazia. Ierbarul ei are o capacitate de 80 de litri, în care poate să bage o abondentă provizie, după împrejurări. Însă în deșert, n'are norocul asta. Aici, ea înghite vegetația din pustiu, alcătuită din plante fără frunzătură, plante grase, care acumulează apa și n'o evaporază deloc, trăind intermitent, de oarece rădăcinile lungi rezistă uscăciunii și prind viață de cum cade puțină apă. Ba și fără apă, căci în timpul nopților răcoroase cade rouă.

Așa dar, hrana cămilei în deșert este foarte săracioasă. Ea o găsește cu greu și în cantitate mică și cu toate acestea, și din asta știe să economisească și să facă rezerve. Economile, și le centralizează cămila în cocoșă. Aceasta consistă dintr'o umflătură grasă, dintr'un țesut fibros special, alcătuit o rețea în găurile căreia se acumulează vezicule de grăsimi. Din grăsimi aceasta trăiește animalul când alimentele vegetale se fac tot mai rare. La animalul care a suferit prea multe privațiuni, cocoșă devine flască, dimpotrivă e tare și plină la cămila hrănită la pășune. De aceea, când e vorba de expedițiuni mai grele, se aleg cămilele cu cocoșă cea mai mare.

În **Geographical Journal**, s'a discutat de curând aptitudinea cămilei de a se lipsi de apă. Negreșit, la pășune, în perioada răcoroasă, cămila se poate lipsi de apă și șase luni. Însă în pustiu, în timpul căldurii, e altceva: ea trebuie să bea tot la 4 sau 5 zile, după corespondenții englezi și tot asta e și părerea comandantului Cauvet. Însă nu utilizează deodată toată apa absorbită. Ea procedează ca și cum n'ar avea siguranța că va mai avea apă în curând și înmagazinează apa rămasă într'o serie de celule aquifere, în număr de 100, situate în lobii ierbarului, putând să conțină fiecare dela 200 la 300 centilitri de apă. Și tocmai aceasta expune cămila unui pericol considerabil; de nenumărate ori, călătorii sau nomazii, murind de sete, n'au stat la gânduri să omoare animalul ca să bea conținutul celulelor aquifere.

E C O U R I

PARASTAS LUI I. SLAVICI

□ Măine Duminică, 15 August se vor aduna la Panciu lângă pridvorul mănăstirii „Brazi” rudele, cunoscuții și aceia care au admirat pe Ioan Slavici spre a lua parte la parastasul de un an de la moartea aceluia care a însemnat în făgașul literaturii românești o brazdă adâncă, deși mulți sunt aceia, care tot văd în Ioan Slavici pe stegarul unor anumite rosturi politice ale neamului nostru.

Valma vremurilor va irosi stăruințele omului și crucea înfiptă în coasta mănăstirii va arăta drumeșilor locul unde se risipește trupul ce a învelit sufletul românesc al unui povestitor cu care se poate mândri orice neam.

Pământul țării pe care a slăvit-o cu scrisul și cu fapta, îl va ohihni pentru toată truda marelui său suflet.

ERATA

□ Desenul de pe coperta numărului trecut a fost greșit atribuit d-lui Vasile Popescu. Autorul lui e d. D. Ghiață.

UNIVERSITATEA POPULARĂ „COASTA DE ARGINT”

Universitatea populară dela Balceac și-a deschis cursurile de vară prin trei prelegeri ale d-lui Eugen Titeanu despre **Oferința spiritului contra-revoluționar**. Prima prelegere a avut ca temă „**Critica democrației și doctrina contra-revoluției**”, a II-a „**Fascism și monarhie**” și a III-a „**Charles Maurras și rolul „Acțiunii Franceze**”.

Ciclu conferințelor va continua după programul anunțat până la mijlocul lunii Septembrie. Primele prelegeri vor fi ale d-lor : Nae Ionescu, Gala Galaction, Walter Cizec, Pamfil Șeicaru, G. Mugur, Nenișescu, prof. Onicescu, etc. etc.

ȘCOALA ROMANEASCĂ

Sub acest titlu, d-l profesor **I. Simionescu**, dela Universitatea din Iași, ale cărui contribuțiuni la cultura românească sunt nenumărate și generoase, publică pentru clarificarea problemei școlii românești, un nou studiu, în „Viața Românească” (XVIII, 5—6, Mai—Iunie).

E o problemă pe care d-l I. Simionescu a tratat-o în nenumărate rânduri și căreia i-a adus priceperea, experiența și infinita sa dragoste. Studiul său asupra baccalaureatului, publicat anul trecut, tot în V. R., stăruie și azi în atenția cetitorului. Studiul de acum prinde într-o serie de observațiuni la fața locului și de sugestii dela popoarele cu o pronunțată cultură etnică, precum Danezii, Japonezii, toată grava chestiune a spiritului străin de realitățile noastre etnice, în care se elaborează cultura în școala românească. Trimitând pe lector la paginile studiului însuși, reproducem aceste rânduri substanțiale :

În reformele școlare, introducăm dispoziții neaplicabile, fără daună, la noi. Așa a fost cu orarul pe jumătate de zi, aiurea complectat cu organizată disciplină pentru educația fizică și sufletească, la noi dând loc la hoinăreala dăunătoare elevilor. Așa a fost cu trifulcarea cursului superior, dovedit ca nenatural, etc.

Aceiași inerție se vede și în alcătuirea programelor. În loc să se formeze o tradiție a apropiatului, necesar de cunoscut și demn de

iubit, am rămas în calea imitației și a repetării laudelor exagerate a tot ce e exotic. Istoria Românilor pusă în clasa IV-a și a VIII-a e prea îngrămădită spre a se da importanță și însuflețire faptelor adesea uriașe, care au menținut neștirbită etnicitatea noastră. Inșirarea domnilor nu e istorie, iar punerea pe același plan a cunoașterii evenimentelor desfășurate în neamul întregit, și al celor întâmplare în lumea veche, nu poate fi de folos nici pentru o cultură generală. Cunoașterea frumuseților țării și variatelor ei bogății este îngrămădită în clasa a IV-a în 31 de lecții, cât și pentru Asia ori America. În clasa V-a se dau puține noțiuni generale de geografie economică a României, la un loc cu a celorlalte țări. Pe urmă nimic.

Dar nu e de luat în seamă numai programa. Insuși spiritul predării la toate materiile e parțial cea mai neglijată. Atmosfera generală în care cresc copiii e de așa natură încât nu-i aștepte sufleteste de locul unde funcționează școala.

Vizităm mai săptămânile trecute una din școlile normale de fete, admirabil organizată ca ordine, disciplină și chiar ca educație. Deoparte și de alta a scării principale, în vestibul, se afla o adevărată pinacotecă de litografii istorice și artistice, presărate și prin clase. Zădarnic căutam printre ele măcar admirabila reproducere a Ilenii lui **Grigorescu**, ori Moartea lui **Stefan de Stoica**, ce se pot procura din comerț destul de ieftin. Elevele, venite dela țară, pregătite pentru țară, ajung să creadă că orice noțor e în măsură să dea ceva de seamă, numai al nostru nu. Pentru unele, mai simțitoare, e o durere : la alte naste indiferențismul față de producția proprie. Așa e în școala normală, așa e în școlile secundare, în vechiul regat dar mai ales în afara lui, cu material didactic moștenit. Nu trebuie să ne mire atunci că volumele despre **Luchian** ori **Grigorescu** stau nevândute, pe când scumpele volume străine, sunt date copiilor drept daruri de anul nou.

În orele de desen se fac exerciții după sarbele modele de gips, ce nu spun nimic, sau reproduc cine știe ce motiv gotic din vreo catedrală apuseană ; frumoasele medalioane variate ce încadrează intrarea mănăstirilor noastre, ori încolțăcirile serpiilor de piatră, viguroase și totuși svelte, din jurul ferestrelor, admirate de străini, rămân nefolosite de noi. Chiar și când se vorbește de petrol, bogăția noastră nețâgăduită, cea mai de seamă din Europa, se pomenește întâiu : Bacu, America și chiar Galitia, adăogându-se la sfârșit, în trecăt : „se găsește și la noi” ! Pentru că în cărțile franceze, după care s'au făcut cele mai multe ale noastre, Petrolul din România nu e poment !

SIRIA. FLAUBERT și DEPARĂTEANU

La 15 Ianuarie 1850, în cursul voiajului pe care-l face în Egipt, cu Maxime Du Camp, Gustave Flaubert scria, din Cairo, doctorului Jules Cloquet (**Corespondance**, ed. Centenarului, I, 291—292):

De oarece, pe cât îmi amintesc, d-na Cloquet e foarte patriotă, îi puteți face această confidență : anume, că e aproape cu neputință ca peste foarte puțin timp, Anglia să nu devină stăpâna Egiptului : ea și-a și instalat de pe acum numeroase trupe în Aden. Transitul prin Suez va fi foarte comod să ne trezim într-o bună dimineață cu uniformele roșii în Cairo. Vestea va ajunge în Franța, abia peste 15 zile și va mira foarte mult. Aminteste-ți de prezicerea mea. La prima mișcare ce se va întâmpla în Europa, Anglia va lua Egiptul, Rusia Constantinopolul și noi, ăștialalți, în chip de represalii, vom merge să fim masacrați în munții Siriei.

Și cronicarul căruia îi împrumutăm această informație, își amintește că Rușii n'au luat încă Constantinopolul, dar

că Englezii au luat Egiptul, iar Francezii au mers în Siria și încă în ce condiții ! Aflăm interesant să reproducem din „**Doruri și amoruri**” a lui Alexandru Depărăteanu, apărută în 1861, următoarea poezie ca un ecou românesc al frământărilor politice internaționale pe cari profetia lui Flaubert le schițase și a căror actualitate mai durează — dovedind răscoalele din anul trecut din Siria :

FRANCIÎ MERG ÎN SIRIA

Din 'naltele moschee ce pare că pământul, Le asvârle ca pe niște săgete către cer, Derveși cu turban verde pe cap și cu veșmântul Tot verde, cea mai sântă culoare, țipă, sbier, Se 'ngâtuie, se vaită și brațele 'și ardică, Și capetele 'și mișcă și strigă : „— Il-Alah ! — „Crestinii ! infidelii de Franci cari n'au frică, De nimini, nici de tine, Alah, vin a călea, Pământul tău de aur, de soare și de viața, Pământul tău cu cipri și cedri de Liban.”

Și 'n câmpi arabul ager, pârhit și ars la față, D'erșița tropicală, armat de iatagan, Se 'nfășura 'n burnuzul lui alb pân' la picioare, Și vânt ca o fantasmă, s'aruncă p'armasar.

Delul, turcomanul, dervişul care moare, La Meca 'n rugaciune, și zi și noapte afar' Agalile, șeicul-islam și uemale, Toți câți n'atinge carnea de porc și nu bea vin, Se spală, se mai spală, și toți gâtiți, de cale, Iau armele și pleacă strigând : — „gaur, creștin”.

Femei, batrâni, prunci, răul păgân, cerule sântei ! Nimic nu crău 'n marea'i turbare, e destul Creștin să fie... moarte la toți fără crutare, De sânge nici odată păgânul e sâțul ! Copii 'nfiți în sabii, și mamele scăldate În sânge, sunt ce place mai mult lui Mahomet, El însuși zice : — „Moarte la infidelii ! ” — O ! state Creștine ! O ! Europa ce sprijini pe profet !

1) Vezi Alcoranul (N. A.).

15 August, 1837 : S'a născut în Iași Neculai Scheletii.

1838 : S'a născut în satul Erbiceeni, din județul Iași, Constantin Erbiceanu.

1883 : S'a născut în Bârlad poetul Corneliu Moldovanu.

1888 : Apare în București ziarul „**Adevărul**”, sub conducerea lui Alex. V. Beldiman.

16 August, 1841 : S'a născut Alexandru Lahovari.

17 August, 1923 : A murit la Resița (Banat) Dr. C. Diaconovitch.

18 August, 1877 : Apare în Sibiu revista „**Albina Carpaților**”, sub conducerea lui I. Al. Lapedat și V. Sarion Roman.

19 August, 1891 : A murit pictorul Th. Aman.

1922 : A murit istoricul Andrei Bărbăntu.

20 August, 1833 : S'a născut în Iași Vasile Pogor.

1873 : A murit la spitalul Pantelimon din București, poetul Dimitrie Bolintineanu.

1884 : Apare în București ziarul „**Universul**”, sub direcția lui Luigi Cazzavillan.

21 August, 1723 : A murit în Rusia, istoricul D. Cantemir.

1856 : S'a născut în București, publicistul Const. C. Bacalbașa.

Redactor **PERPESICU**